

Zıtlıklar Arasında Çocuk Bedeni Masumiyet, Kötülük ve Özerklik

Murat Arpacı
Ebubekir Düzcan

Öz: Bu çalışma, çocuk bedeninin tarihsel süreç içerisinde nasıl kategorize edildiğini ortaya koymaktadır. Tarih boyunca çocuk bedeniyle ilgili tartışmalar, çocuklukla ilgili tanımlamaları da etkilemiştir. Orta Çağ'da çocukluğun, günümüzdeki gibi yetişkinlikten ayrı bir kategori olarak değerlendirilmediği iddiası, tarihçiler tarafından çocuk bedeniyle ilgili algılar (kılık kıyafet, yaş vb.)ölçüsünde temellendirilmiştir. Çocuk bedenini kronolojik bir dönemle sınırlı tutma ya da yetişkinliğin doğal yansıması olduğu düşüncesi, çocukluğun masumiyetten kötülüğe geniş bir alana yayılan zıt pratiklerini kavramayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle çocukların pratiklerini daha iyi analiz etmeyi sağlayan teorik araçlar olarak Pierre Bourdieu'nün kullandığı "alan", "sermaye" ve "habitus" kavramları önerilmektedir. Bu sayede çocuk bedeni ve çocuk dünyasının ilişkisel bir bakış açısıyla tartışılması amaçlanmaktadır. Bourdieu'ye göre "habitus", çocukluk alanında başlar ve çocukluk, algı, düşünce ve pratikleri yapılandıran toplumsallığın merkezindedir. Çocukluk habitusu başta aile ve okul olmak üzere bedene yönelen kurumların pratikleri ile inşa edilir. Bu inşa ile eş zamanlı olarak çocukluk, yetişkinlere ait dünyadan "özerk bir alan"da bulunur ve aktif bir özne olarak toplumsallaşır. Araştırma, tarih boyunca çocukluğun masumiyetten kötücüllüğe birbirinden zıt şekilde anlamlandırıldığından hareket ederek çocukluğun sosyolojik potansiyelinin Bourdieu'nün "özerk alan" kavramsallaştırmasıyla analiz edilebileceğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden, çocukluk, masumiyet, habitus, alan.

Abstract: This study reveals how the child's body was categorized in the historical process. Throughout history, discussion about the child's body have also affected the definition about childhood. The claim that childhood was not considered as a separate category from adulthood in the Middle Ages was based on the perceptions about the child's body (disguise, age, etc.) by historians. The idea that limiting the child's body to a chronological period or the idea that it is the natural reflection of adulthood makes it difficult to grasp the contrary practices of childhood, ranging from innocence to evil. For this reason, the concepts of field, capital and habitus used by the Pierre Bourdieu are recommended as theoretical tools to analyze children's practices better. In this way, it is aimed to discuss the child's body and child's world from a relational perspective. According to Bourdieu, habitus begins in childhood and childhood is at the center of sociality that structures perception, thoughts and practices. The habitus of childhood is built with the practices of institutions that turn to the body, especially the family and school. Simultaneously with this construction, childhood is established as an autonomous area, and socializes as an active subject. The research suggests that the sociological potential of childhood can be analyzed by Bourdieu's conceptualization of "autonomous space", acting on the fact that childhood has been interpreted as opposed to innocence to evil throughout history.

Keywords: Body, childhood, innocence, habitus, field.

@ Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi. muratarpaci06@gmail.com

Arş. Gör. Dr. Ebubekir Düzcan, Misafir Araştırmacı, Utrecht Üniversitesi Institute for Cultural Inquiry, (ICON), e.duzcan@uu.nl

ID <http://orcid.org/0000-0002-7892-5850>

<http://orcid.org/0000-0002-6222-1154>

© İlmî Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0498
insan & toplum, 2021.
insanvetoplum.org

Başvuru: 20.04.20
Revizyon: 26.04.20
Kabul: 3.06.20
Online Basım: 21.09.20

Giriş

“Çocukları hiç tanımıyoruz.”(Rousseau, 2009 [1772], s. 10)

25 Temmuz 2019 tarihinde hem basında hem de sosyal medyada hararetle tartışılan görüntüler yayınlandı. Güvenlik kamerası tarafından çekildiği anlaşılan görüntülerde 3 çocuk, hamile bir kedinin üstüne pitbull cinsi köpeği salarak kedinin vahşi bir şekilde ölmesine neden oluyordu. Bu olay üzerine sosyal medyada çocukların bu davranışına tepki gösteren çok sayıda yazı yazıldı. Bu eleştirilerin bir kısmı, çocukların ailelerini ve içinde buldukları ortamı sorumlu tutarken kimileri de televizyon dizilerindeki şiddet ve “racon” sahnelerinin bu tür sonuçlar doğurduğunu iddia etmiştir. Kedi sahibinin şikâyeti neticesinde çocukların adliyeye götürüldükleri sırada çekildiği anlaşılan yeni görüntülerde ise kediyi köpeğin ağzına iten çocuklardan biri olan A.Y.’nin basın mensuplarından birinin “Kedi öldü, hiç üzülmedin mi?” sorusuna “Ben seni vursam bile üzülmem, kediyeye mi üzüleceğim? Ağabeylere selam, çatışmaya devam. Yaşımızın yetmediği yerde yaşantımız yeter” cevabını verdiği görülür. Bu ikinci görüntülerden sonra ise özellikle sosyal medyada çocuklara yönelik tepkinin dozu daha da artar ve “suça sürüklenen çocuk” anlamaması “bunlar asla ıslah olmaz” şeklinde umutsuz bir tepkiye ve çocuklara yönelik çok ağır cezalar verilmesi gerektiği şeklinde bir yaklaşıma dönüşür.

Çocuklara yönelik yükselen bu tepkinin fazlalığı, uzun yıllar belki de kültürel üretimin de etkisiyle “masum” ve “naif” bir beden olduğu düşünülen çocuğun, “uysal bedenler” olarak düşünülmesi alışkanlığını sorgulamayı gerektirir. Hatta beraberinde ebeveynler veya okul gibi kurumlar sayesinde âdeta bir hamur gibi yoğrulduğu varsayılan çocukluğun doğasına ilişkin tartışmalar da bu sorgulamaya eklenir. Masumiyetle kötülük arasında gidip gelen çocuk bedeninin bu zıtlığını analiz edebilmek için sosyolojik bakışı özenle çocuk dünyasına yöneltmek gerektiği açıktır. Yetişkin bakışı çerçevesinde hegemonik bir bakış, çocuğun gündelik dünyasını anlamlandırmakta zorlanmaktadır. Nihayetinde çocukları sadece “tamamlanmamışlığı” açısından düşünmek, çocukluğu ihmal etmek anlamına gelmektedir. Çocukluğun farklı disiplinler tarafından nasıl inceleme konusu edildiğine bakmak, ne tür araştırmalara gereksinim duyulduğunu ortaya çıkaracaktır. Çocukluk literatürü disiplinlerarası bir niteliğe sahiptir. Bunun için literatürdeki genel yaklaşımlardan araştırmamızın dâhil olduğu patikaya doğru yol almak uygun görünmektedir.

Sosyolojik literatür çocukluğun “farklı” ve “olgunlaşmış” varsayılan yetişkinler tarafından inşa edilebilirliği ile çocukların özerk dünyasına dayalı failliği arasında iki kutuplu bir görünüm çizmekteyken diğer disiplinlerin de çocukluğun anlaşıl-

masına yönelik ciddi katkıları vardır. Çocukluk, tarih boyunca farklı disiplinlerin ilgi odağı olmayı başarmıştır. Örneğin; 18. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar çocukluk, psikolojik terimlerle anlaşılmaya çalışılır (Castenada, 2002, s. 16). Ancak 1970’li yıllarda çocuklara yönelik kreşlerin varlığının artmasıyla gelişim psikolojisinin laboratuvarlarının dışına çıkar ve çocukların gündelik hayatı da ilgi odağı olma-ya başlar. Bu nedenle gelişim psikolojisi metodolojisi, çocukluk yaklaşımlarında kemikleşecek çeşitli eleştirilerin de çıkış noktası olmuştur. En başta deney yöntemi, çocukların özgünlüklerini ortaya koymada oldukça yetersiz bulunur. Zira çocuklar, Hammersley’e göre sadece yetişkinlerin davranışlarına tepki vermekle kalmayıp çevrelerine etkide bulunan aktif faillerdir. Bununla ilişkili olarak gelişim psikolojisi, küçük çocukları yetersiz veya bir başka deyişle yetişkinlere nazaran bilişsel, duygusal ve ahlaki bakımdan noksan saydığı için de eleştirilmektedir (Hammersley, 2019, s. 62). Dolayısıyla disiplinlerarası eşiğin en önemli motivasyonunun sosyalizasyon mantığına yönelik karşı çıkışlarda yattığı söylenebilir.

Çocukluk araştırmalarının disiplinlerarası niteliğini tetikleyen unsurlar arasında modern aile ve onun yarattığı toplumsal dönüşümlerin de payı büyüktür. Örneğin; Mayall’a göre kadın bilim insanlarının artışı, kendi deneyimlerini de devreye sokan zengin bir araştırma birikiminin önünü açmıştır (Mayall, 2018, s. 13). Öte yandan tarihsel araştırmalar da çocukluğun gündelik hayatını, coğrafyalarını veya hukuki sicilini görünür kılmaktadır. Tarihsel yaklaşımların çocukluğun gündelik hayatı, oyunları, hukuki metinlerdeki yeri, aile içindeki konumu vb. her türden tarihsel malzemeyle ilişkisi de çocukluk dünyasının anlaşılmasına ciddi katkı sağlamıştır. Dolayısıyla disiplinlerarası eşikte, çocuğun etkileşimci pozisyonu önem kazanmıştır.

Antropolojik yaklaşımların da çocukluğun bu yönünün anlaşılmasında ciddi katkı sağladığı açıktır. Örneğin; çocuk kavramının ilişkisel olduğunu düşünen ilk araştırmalar, antropoloji disiplini içerisinden çıkmıştır. Ancak tüm bunlara karşın ana akım antropolojik yaklaşımların “çocukların toplumdaki belirli deneyimlerinden ve nev’i şahsına münhasır kültür kalıplarını oluşturma yollarından ziyade nasıl (yetişkin) kültürlerinin içinde toplumsallaştıklarına odaklanmış olması” ise sıklıkla eleştiri konusu olmuştur (Hammersley, 2019, s. 63). Benzer şekilde yapısal sosyalizasyon teorilerine veya evrenselci düşünceye yönelik eleştirilerin çıkış noktalarından birisi de coğrafya disipliniinde gözlemlenebilir. Çocukluğun doğayla ilişkisi, farklı coğrafyalardaki çocukluk, iş hayatına erken atılmayla ilgili radikal farklılıkların tartışmaya açılması, çocukluğun coğrafyasının belirleyiciliği tartışmalarını tetiklemiştir (Mayall, 2018, ss. 42-43). Çocukluğun “evrensel” olduğuna yönelik

paradigma bu nedenle coğrafya çalışmalarının da etkisiyle geride bırakılmıştır. Çocukluk çalışmaları, antropolojiden sosyolojiye çocukluğun determinist bir çizgide pasif bir eyleyici, kısacası “sessiz bir grup olmadığı” (Hardman, 1978, s. 86) gibi açılımlarla derinleşmiştir.

Çocukların yetişkinler tarafından nasıl tanımlandığı ve anlamlandırıldığı sorunu, çocukluk sosyolojisinin hâlâ merkezinde yer almaktadır. Bu durum, çocuklarla yetişkinlerin farkını ve mesafesinin mühim bir toplumsal işleve sahip olduğunu ortaya koyar. Örneğin; söz konusu mesafeyi yaratan “modern” bir icat olarak okuryazarlık, çocuklukla yetişkinlik arasında zorunlu bir durak olan eğitim kurumlarını ortaya çıkararak bunu gerçekleştirmiştir. Ancak tüm bunlara karşın çocukluğun bittiği ya da uzadığına ilişkin tartışmalar ise mesafe üzerinden çocukluğu tanımlamayı zorlaştırmaya başlamıştır. Sosyolojinin kuruluş dinamiklerindeki “yapısal” analize yönelik iştahı düşündüğümüzde sözünü ettiğimiz bu “mesafe” kabulünün “yapı”ya odaklanırken çocukluğun da bundan nasip aldığını hesap etmek gerekir. Bu yönelim özellikle pedagojik yaklaşımların etkisini ve niceliğini arttırmasına önemli bir dayanak olarak okunabilir. Yapı ağırlıklı çocukluk sosyolojisi, çocukluğun modern ailenin merkezine konumlanmasıyla da ilintilidir. Bu yönelim, Firestone’a göre gözetim ve bağımlılığa bağlı teorileri de kışkırtır (Firestone, 1993, s.88). Ancak bu araştırma, çocukluğun yapısal belirlenimciliğini ihmal etmeden “öznel” yatınlıklarını da devreye sokan bir araştırma gereksinimine vurgu yapmaktadır. Nitekim sosyoloji literatüründe çocukluğun inşa edildiği yapısal unsurlara bakış, zamanla çocukların katılım nosyonunu devreye sokan çalışmalara yerini bırakmıştır. Bu da çocukların gündelik hayatının özerkliğine yönelik araştırmalara duyulan gereksinimi ortaya koyar.

Literatürde sosyalizasyon kurumlarına yönelik eleştiriler, 1960’lı yıllardan itibaren kendini göstermeye başlar ve özellikle çocukların disiplinler kurumlarla ilişkisinde oluşturduğu etkileşimler, çocuğu, etkileşimli bir varlık olarak görünür kılar (Mayall, 2018, s. 17). Buna mukabil olarak çocukların toplumsal hayatta aktif failliğiyle ilgilenen (Denzin, 1977; Robson vd., 2007; Klocker, 2007; Jenks, 1996; Mayall, 2018) araştırma patikası, çocukların yetişkin dünyasından ne derecede özerkleştigine ilişkin de düşünmek durumundadır (Hammersley, 2019, s. 71). Farklı disiplinler çerçevesinden bakıldığında çocukluk sosyolojisine ilişkin yapı ve özne arasındaki ikilemi aşmaya yönelik araştırmalara büyük bir gereksinim bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, bu açmazı kırmaya dönük bir çaba olarak Bourdieu sosyolojisinin hem yapısal hem de öznel unsurları devreye sokan kavramsal alet çantasına kulak vermektir.

Pierre Bourdieu'nün önemli kavramlarından biri olan "habitus"un, çocukluk-tan başlayan ve bedene yavaşça sızan bedensel pratikleri imlediği çokça yazılıp söylenmektedir. Ancak pergelin bir ucunu yetişkinliğe koymadan sadece çocukken neler olup bittiğiyle ilgilenmek daha çok eğitim, psikoloji gibi disiplinlere bırakılmaktadır. Hâlbuki çocukluğun gündelik hayatı ve çocukların bedensel pratikleri, çocukluk sosyolojisinin temel gündemidir. Bourdieu'nün "alan" ve "sermaye" kavramlarıyla birlikte düşünmek, sözünü ettiğimiz araştırma gereksinimini destekleyecek nitelikte yapısal ve öznel fonksiyonlara hizmet eder.

Bu nedenle araştırmanın metodolojisi, çocukluğun nasıl anlamlandırıldığını, nasıl teorize edildiğini ve nasıl söylemleştirildiğini aktararak çocukluğu, Bourdieu sosyolojisinin hem yapısal unsurları hem de öznel deneyimleri görmezden gelmeyen ilişkiel kavramlarıyla tartışmaya yaslanmaktadır. Bu metotla amacımız, çocukluğu "tamamlanmamış yetişkin" yahut "ebeveyninin doğal uzantısı" olarak görmek yerine onu, Bourdieu'nün sosyolojik perspektifinden hareketle yetişkinlikten "özerk bir alan" da bedensel pratiklerini kullanan aktif bir eyleyici olarak ele almanın işlevsel bir öneri olduğunu ortaya koymaktır. Çocukluğa yönelik sosyalizasyon düzeneğinin tıkr tıkr işleyen bir mekanizma olmadığı, okulun herkesi normalleştirip aynı şekilde yetiştiren bir "torna tezgâhı" gibi işlemediği veya çocukların ebeveynleri ile dahi aynı "sermayeye" (kültürel, sosyal, ekonomik) sahip olmadığı gibi işaretler, çocukluğu içinde mücadele ettiği "alan" üzerinden değerlendirmeyi verimli bir zemin hâline getirmektedir. Çocukluğun tarihine bakıldığında çocuğun birbirinden tamamen zıt şekillerde söylemleştirildiği ve teorileştirildiği görülmektedir.

Bu çalışmamızda, çocuk bedeninin pratiklerini sosyolojik bir bakışla kavrayabilmek için Bourdieu'nün kavramlarıyla hareket edilecek ve çocukluk, yetişkinlerden farklılaşan mücadelecî, çatışmacı ve çıkarıcı pozisyonların daha fazla öne çıkarılması adına bir "alan" olarak değerlendirilerek söz konusu alanın ilişkiselliği çerçevesinde anlaşılmasına çalışılacaktır. Bourdieu'nün sosyolojisinden hareket eden bir çalışma metodolojisine göre alan, öncelikle tarihsel gerilimleriyle ortaya konulmalıdır:

Bir sosyolojinin yolunu açan çalışmaları düşünüyorum. İhtiyacımız olan şey, örneğine az rastladığımız bir yapısal tarihtir: İncelenen yapının birbirini izleyen bütün hallerini, hem o yapıyı sürdürmek ve dönüştürmek için daha önce yapılmış mücadelelerin ürünü olarak, hem de o yapıyı oluşturan iktidar ilişkileri, gerilimler ve çelişkiler yoluyla buradan çıkan dönüşümlerin ilkesi olarak ortaya çıkaracak bir tarih (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 75).

Bu çerçevede çocukluğun yapısal tarihi, çocuğun birbirinden zıt alınlanması hakkında yürütülen tartışmaların hatırlanmasını sağlayarak çocukluğun potansiyeli ve sınırları hakkında önemli ipuçları sunabilecektir. Nitekim çocukluğun kategorilendirilmesi sorunu çağlar boyunca birbirinden tamamen farklı muhtevalara sahip olmuş ve nihayetinde çocukluk, modernleşmenin merkezî bir figürü olarak ulus devletlerin de gündemine oturmuştur. Çocuk bedeninin tarihsel sosyolojisi bu nedenle aynı zamanda uygarlığın tarihsel kırılmalarına dair önemli veriler sunar. Bu kırılmaların başında “günahkâr” çocuktan "masum" çocuğa geçiş gelmektedir. Bir diğer kırılma çocukluğun "eksik yetişkin" değil "geleceğin vatandaşları" olarak görülmeye başlanmasıdır. En önemli tarihsel dönüşümlerden biri de çocuk bedeniye yönelik cinsellik ve “ayıp” düşüncesindeki radikal kırılmalardır. Bu kırılmalar çocukluğun potansiyel sınırlarının genişlemesi ve haliyle çeşitli zıtlıklar içermesi sonucunu doğurmuştur. Sonraki bölümde detaylandıracağımız gibi 1990’lı yıllarda bağımsız bir araştırma alanı hâline gelen yeni çocukluk sosyolojisinin çocukluğu zıtlıklar üzerinden teorileştirmesi bu tarihsel arka planla ilgilidir.

Modern Çocukluğun Doğuşu ve Tarihsel Sosyolojisi

Âdem’in “ilk günah” olan elmayı yediği için cennetten kovulmasından hareket ederek çocukluğu/insanlığı “doğuştan günahkâr” kabul eden dini/mitolojik yaklaşımlar Batı’da uzun süre etkili olmuştur. Stearns’e göre “Hristiyanlık inancı neredeyse kesin bir biçimde çocuk için ölüm ve lanet korkusunun yola getirme aracı olarak kullanımını” uzun yıllar teşvik etmişti (Stearns, 2018, s. 125). İslamiyet’te “sabiy” (masum) görülen çocuk anlayışının zıddı olan bu yakıştırma, çocuğun dinî, metaforik ve coğrafik düzeyde masumiyet ve kötülük gibi zıt biçimlerde anlamlandırıldığından baştan ortaya koyar.

Rönesans ile birlikte -John Locke’un ortaya attığı gibi - çocukluğu tabularasa olarak gören yaklaşımlar ön plana çıkmış ve masum çocuğun deneyimleriyle kendisine yön çizeceğini iddia eden görüşlerle pedagojinin önemi anlaşılmıştır. Modern çocukluk paradigması, çocuğun “doğuştan günahkârlığını” reddeden Rousseau merkezli bir bakış açısına dayanır (Bumin, 1983, s. 7). Bu dönemde çocuk masumiyetinin yüceltilmesinde “günahkâr” yakıştırmasına yönelik tepkinin payı büyüktür (Stearns, 2018, s. 210). Pedagojiyle irtibatlı olarak çocukların eğitimi ise sadece zihinsel değil bedensel bir hüviyete de sahip olmuştur. Çocuklukla yetişkinlik arasındaki mesafe ve bedensel farklılık, çocukluğa ilişkin söylemlerin ürettiği temel bir zemindir. Tarih boyunca masumiyetle günahkârlık arasında çok geniş bir şekilde

söylemleştirebildiği görülen çocukluğun, yetişkinlikle arasındaki makasın açılması ise modernleşmeyle birlikte olmuştur. Yetişkinlik ile çocukluk arasındaki mesafenin keşfedilmesinde hiç şüphesiz Fransız tarihçi Philippe Ariés'in öncü çalışmasının payı büyüktür.

Philippe Ariés'in 1960 yılında yazdığı ve 1962 yılında İngilizceye çevrilen *Centuries of Childhood* (Çocukluğun Yüzyılları) başlıklı eseri (Ariés, 1962), Orta Çağ'da bugünkü gibi bir çocukluk kategorisi olmadığını temellendirmeye çalışmaktadır. Bu argümanını temellendirirken Ariés'in Orta Çağ sanatını bir başvuru kaynağı olarak ele aldığı görülmektedir. Ariés, Orta Çağ sanatında çocuk bedeninin yetişkinler gibi resmedildiği, çocukların bebeklikten çıkar çıkmaz çıraklığa dolayısıyla iş hayatına atıldıkları, ev odaklı bir aile anlayışının, çocuklara yönelik kıyafetlerin ve çocuk oyunlarının olmadığı vb. tezlerden hareketle Orta Çağ'da bugünkü gibi bir çocukluk kategorisinin olmadığını iddia etmiştir (Ariés, 1962, s. 33). Örneğin Ariés'e göre çeşitli tablolarla çocuk bedeni, yetişkin gibi giydirilmiştir. Bu nedenle bağımsız bir kategori olarak çocukluktan değil "minyatür yetişkinlik"ten bahsedilebilir. Bu durum çocuklukla yetişkinlik arasında bugünkü bir mesafe ve ayırımın olmadığını, çocukla yetişkinin aynı dünyayı (kıyafet, oyunlar vs.) paylaştığını ortaya koyar.

Bugünkü anlamda çocukluk kategorisinin henüz keşfedilmediği Orta Çağ'da, yaygın okuryazarlık ve modern ilköğretim paradigması da bulunmuyordu. Bu nedenle üretim ilişkilerine erken yaşlarda dâhil olan "küçük yetişkin" olarak çocuklar, yetişkin dünyasıyla bütünleşmiş bir alanda konumlanıyordu (Postman, 1995, ss. 26-28). Çocuklukla yetişkinlik arasında -henüz- oluşmayan fark, çocuk bedeninin erken yaşlarda tıpkı yetişkinler gibi iş hayatına atılmasına neden olmuş ve çocuk işçiliği sorununu da doğurmuştur. Ancak kapitalizmin 20. yüzyıl başlarında becerikli, disiplinli ve eğitilmiş işgücüne olan gereksinimi, çocuk işçiliği sorununu önemli ölçüde minimize etmiştir (Özarslan, 2016, s. 71). Çalışma hayatı dışında sağlık ve aile yaşamı da çocuk bedeninin özerkliğinin keşif süreciyle yakından ilintilidir.

Elisabeth Badinter, 18. yüzyıl öncesinde çocuk bedenine bir yetişkin oyuncacı olarak davranıldığını ve çocuk doktorluğu uzmanlık alanı pediatriinin ancak 1872'de ortaya çıktığını belirtir. Bu dönemde doktorların, muayene sırasında konuşamadıkları gerekçesiyle çocukların tedavisinden şikâyet ettiklerini hatırlatır (Badinter, 1992, s. 59). Böylece çocuk bedeniyle yetişkin bedeni arasındaki bütünleşmenin eğitim, sağlık gibi pek çok temel alanda "meşru" ve güçlü gövdeleri bulunduğu hakkında fikir edinebiliriz.

Modern ailenin tarihsel oluşumu ile ilgili anlatının merkezinde bu nedenle çocuk bedeni bulunmaktadır. Çocukluk tasarımı aynı zamanda bir yetişkin tasarımı anlamına gelir. Bu da çocuklukla birlikte “annelik” ve “babalık” öznelliklerinin de dönüşümünü ima eder. Nitekim Orta Çağ’da uzun bir dönem boyunca çocukların anneleri dışında kadınlar tarafından emzirildiği bilinmektedir. Bunun dışında (erkek) çocukların aileden çok uzakta uzun süre çıraklık eğitimi görmesi ve çocuk ölümlerinin yaygınlığı anne-baba ve çocuk arasında bağların da günümüzdeki gibi güçlü olmadığı anlamına gelir (Tan, 1989, s. 81). Çocuğun sadece yetişkinlikle değil anne ve babasıyla olan mesafe ve etkileşimi de çocukluk çalışmalarının gözden kaçıramayacağı bir potansiyele işaret eder. Nitekim Orta Çağ’da “aile yaşamı”, “ev” ile tanımlanamaz. Çünkü aile, modern hüviyetinden farklı olarak her sınıftan insanları barındırabilen ve sürekli değişen bir topluluğu tanımlıyordu (Firestone, 1993, s.86). Zamanla parçalanıp küçülen ve çocukluğu da içine alan modern ailenin sembolik değerini arttıracak olan çocukluk, ona yönelik disiplin, gözetim ve bakım stratejilerini de kısıktarak ailenin de ulusal politikalara eklenmesi sonucunu doğurmuştur.

Ariés'e göre, (1962, s.411), Bu modern yönelim içerisinde “geleceğin vatandaşı” olarak çocukluğa yönelik temel eğitimin yüceltilmesinin kökleri ise Antik Yunan’dan ödünç alınmıştır. Antik Yunan’da çocuklara yönelik şartlar kötü olsa da eğitimin ilkel yapılarıyla bulunması ve bunun “iyi vatandaş” sürecinin parçası kılınması söz konusuydu (Özarslan, 2016, s.40). Ariés’e göre Orta Çağ’da Antik dönemlerde çocuklara yönelik olarak bulunan “paideia” tarzı eğitim kurumları dahi unutulmuştur

Antik dönemdeki eğitim gibi yapıları hatırlayan Rönesans, işte bu nedenle modernleşmenin ilham kaynağı olmuştur. Doğa ve kültür arasındaki çatışmayı anlamaya çalışan Rönesans, çocukluğun tam da bu iki bilinmezin eşiğinde olması nedeniyle en büyük tatbikatlarından biri olarak çocukluğa yoğun ilgi göstermiştir. Rönesans, “insanı/çocuğu günahkâr gören ‘barbar’ Orta Çağ yerine erdemlerin anavatanı olarak Antik Yunan’dan ilham alarak bir insanlık” kurmak ister (Bumin, 1983, s. 17). O hâlde Antik dönemdeki temel eğitim kurumunu tanımlayan paideia kelimesinin daha sonra humanitas (insanlık) kelimesine dönüşmesinde bu güçlü ilişkinin yattığını söyleyebiliriz.

Ancak yine de çocuklukla yetişkinlik arasındaki mesafenin yeniden keşfedilmesi ve sindirilmesi hiç de kolay olmamıştır. Örneğin; çocuklar, 18. yüzyıl Avrupasında kilisenin egemenliğinden kurtulsa da kilisenin öğrenciler üzerinde uyguladığı katı düzen, disiplin, hiyerarşi ve gözetim, modern devletlerdeki eğitim anlayışına hatta modern aile anlayışına da sızarak derin bir şekilde yerleşmiştir (Bumin,

1983, s. 6). Bunun nedeni, okula veya aileye de tıpkı fabrika ve ordu gibi disiplinin hâkim olması gerektiği anlayışının devreye girmesiydi. Ulus devletlerle birlikte olunlaşan bu türden bir disiplin anlayışı, çocuk bedeniyle kurulan ilişkinin, ulus devletlerin kendi gücünü sınavacağı bir “aygıt” olma işlevini de öne çıkarır. Böylece çocukların geleceği, ülkenin geleceği olarak tasavvur edilir. Hatta ülkeler arasındaki gelişmişlik açısından farklılıklar dahi bu gözle görülebilmektedir. Örneğin; Batı’nın “gelişmemiş” ülkelere bakışı, çocuğa bakış çerçevesini taşıyabilmekte (Eğribel, 2019, s. 43), gelişmemiş ülkeler de buna karşılık olarak zayıflıklarının “çocuksu” erdemler de barındırdığını “çocuk kalmış millet” (Gürbilek, 2012, s. 42; Atay, 2005, s. 25) yakıştırmalarıyla telafi edebilmektedir. Öyle ki ulus devletlerin ideal yurttaş yetiştirme politikalarının merkezinde çocukluğun yattığı dahi söylenebilir (Öztan, 2013, s. 2). Nitekim artık başöğretmen imgesi, filozoflardan değil devlet adamlarından oluşmaktadır. Bütün bir ülke bir okula dönüşmekte, okulun belirleyici rolü kutsanmakta ve çocuklar “devletin çocukları” olarak telakki edilme-ye başlanmaktadır (Bumin, 1983, ss. 9-10).

Sadece ulus devletlerin ortaya çıktığı dönem için değil bütün bir uygarlık tarihi için çocuk bedeni, söylem ve stratejilerin yoğun biçimde işletildiği bir beden olarak tartışılmıştır. Örneğin; *Uygarlık Süreci* çalışmasında Norbert Elias (2017), tükürme, sofrada giyinme, konuşma vb. bedensel davranışların Orta Çağ’dan modern devletlere doğru nasıl dönüştüğünü aktarır. Elias’ın, adabımuâşeretin dönüşümünü, o dönem çocuklara ve gençlere verilen öğütler üzerinden temellendirdiği görülür. Bu nedenle çocuk bedeni üzerine işletilen stratejiler, dönemin toplumsal normlarını yakalama fırsatı sunar. Elias’ın sıklıkla başvurduğu bir kaynak olan Erasmus’un çocuklara yönelik öğütleri içeren pek çok kitabından biri olan ve 1530 yılında yayımlanan *Çocuklar İçin Adabı Muâşeret* adlı çalışması, çocukların gözlerini nasıl kullanması gerektiği, dudaklarını ısırması, gülmeleri, yanaklarını şişirmeleri ve saçlarını taramaları hakkında bedensel harekete yönelik öğütler içerir. Kısacası bu tür çalışmalar, uygarlıktaki dönüşümü, çocuk bedeni üzerinden işletilen stratejiler üzerinden okumaya olanak tanır.

Öte yandan modern toplumlarda çocuklukla yetişkinlik arasındaki mesafenin yeniden kapanmaya başladığını iddia eden çeşitli görüşler de vardır. Örneğin; ABD’li iletişimci Postman’ın 1982 yılında kaleme aldığı *Çocukluğun Yokoluşu* adlı önemli çalışması, Ariés’in iddiasını teknoloji toplumları açısından yeniden tartışır. Postman’a göre çocukluk kategorisinin dönüşümünde özellikle matbaanın icadı ve okuryazarlığın önemli bir payı vardır. Okuryazarlığın yaygın olmadığı kültürlerde, çocuklar ve yetişkinler aynı enformasyona sahipti. Okulların icadı ise çocukluk sü-

resini uzatarak onu özerkleşmiştir (Postman, 1995, s. 19). “Okuma” şeklinde bir edinimin/sermayenin varlığı ve çocukların bunu edinme mecburiyeti yetişkinlikle çocukluk arasındaki makası zorunlu olarak açar.

Bütün bunlara rağmen Postman, okuryazarlığın günümüzde çocukluğu özerkleştirmede yetersiz kaldığını da iddia eder. Çocuklar artık gelişen tüketim endüstrisi nedeniyle yetişkinlerle hemen hemen aynı enformasyona ulaşma kabiliyetindedirler. Bu nedenle Postman’ın çalışmasının temel problemi adından da anlaşılacağı gibi yeniden Orta Çağ’daki “minyatür yetişkinliğe” dönüldüğü ve çocukluğun yitirildiğidir (Postman, 1995). Postman, bu argümanını 1980’li yıllarda iletişim teknolojisinin hızla büyümesinden hareketle temellendirir. Çocuk yetiştirmenin yaşlı bireylere emanet edildiği bir dönemden çocukların yaşlı bireylere akıllı telefon kullanmayı öğrettiği 2000’li yıllara geçiş, Postman’ın sezilerini doğrulamıştır. Çocukluk için “okuma” sermayesi artık çok kritik bir edinim olmaktan çıkmış, çocukluk, yeni teknoloji ve haber alma olanaklarıyla kendi alanını kurarak yetişkinlerle yakın bir enformasyona ulaşabilmiştir. Antropolog Tayfun Atay’a göre de “çocukluk, yetişkin dünyada olan herşeyin minyatürleştirilmiş hâlde belirmediği bir etkinlik alanıdır” artık:

Burada hayatın kitle kültürüne maruz kalmış her alanında olduğu gibi, “masumiyetin sonu” tabiri edilebilecek bir süreç işlerliktedir. Doğum yapan Barbie’nin yanısıra, sevgilisi olan, zincirli siyah deri elbiseleri, erotik iç çamaşırı olan Barbie “bebek”ler var. Play Station’lar, Körfez Savaşı’nın canlandırması olan oyunlarla çocukların bilinç ve hayal dünyasını biçimlendiriyor. Çocuklar Saddam’ın yakalandığı andaki görüntüsünü, oğlu Uday’ın öldürüldüğü andaki kanlı görüntüsünü yansıtan bebeklerle oynuyorlar. (...) Ve nihayet yetişkinlerin zor hayatını kolaylaştıran Prozac, çocuklara da sunuluyor; artık onlar da yetişkinler gibi “hapı yutunca” rahatlayabiliyor (Atay, 2007, ss. 97-98).

Bu yaklaşımları da devreye soktuğumuzda, çocukluğun özerkliğinin sadece “okul” ile değil bedeni devreye sokan stratejilerle de tesis edildiğini hesap etmek gerekir. Sonuç olarak Batı’da özellikle Rönesans sonrası çocukluk, “bağımsız” bir özne olarak bedenlerin denetiminin, cinselliği ve üremeyi düzenlemeye yönelik söylemlerin ve pedagojik inşanın ürünü hâline gelmiştir. Zorunlu eğitim anlayışı, çocukluğun fark edilmesini sağlamıştır. Tıpkı okulun ortaya çıkışı gibi çocuk bedeni ve cinsellik ilişkisi de normlardaki keskin dönüşüm hakkında araştırmacılara geniş ipuçları sunar. Çünkü tıpkı Batı uygarlığının referans aldığı Antik dönem eğitim kurumları gibi “ayıp” düşüncesinin mucidi de Roma dönemidir. Postman’a göre Orta Çağ’da bulunmayan “ayıp” kavramı, Roma döneminde “iyi geliştirilmiş bir ayıp düşüncesi olmaksızın çocukluk var olamaz” ilkesi çerçevesinde yaşanmıştır (Postman,

1995, s. 20). O hâlde çocukluğun yapısal tarihindeki radikal kırılmalardan biri olarak çocukluğun “mahremiyet” anlayışında ortaya çıkan dönüşüme ayrıca değinmek önem kazanmaktadır.

Bedenin Mahremiyeti ve Çocukluk

Çocuk bedeninin tarihsel sosyolojisini anlamak ve ona yönelik stratejilerdeki dönüşümü daha iyi ortaya koyabilmek için cinselliğe ve bedensel pratiklerin mahremiyetine dair söylemlerin çocuk bedenini nasıl sorunsallaştırdığına bakmak özel bir önem taşır. Neiman’a göre 17. yüzyıl Fransasında çocuklar etrafında, doğum ve ölüm kadar bedenin tüm alanlarına dair söylemler de tanındıktır (Neiman, 2017, s.26). Saray hayatına dair yazılan bir günlükte, ileride XIII. Louis olarak tahta çıkacak kralın bir yaşındaki bebekliğine dair şu gözlemler dikkat çekicidir:

Dadısı parmağıyla onun pipisini sarstığında yüksek sesle güldü. Çocuğun yakında tekrarlayacağı eğlenceli bir oyundu. Bir uşağı çağırmak için “Baksana” diye bağırıp elbisesini çıkarır ve ona pipisini gösterirdi. (...) Herkesi pipisini öpmeye zorlardı (Ariès,1962, s.100).

Orta Çağ’da çocukluk kategorisinin yokluğu, yukarıda aktarılan örnekten de anlaşılacağı gibi özellikle bugün çocuk bedenini çok ilgilendiren “mahremiyet” ve “ayıp” kavramlarının yokluğuyla değerlendirilir. Evlerin iç yapıları, çocukların özel bir dünyaya sahip olabileceği şeklinde düzenlenmemekteydi. Çocukların önünde yaşanan, konuşulan cinselliğe ilişkin bir “ayıp” sınırı konulmamıştı. 19. yüzyıla gelindiğinde ise bedenin sınırları ile utanmanın ve mahremiyetin eşiği de dönüşecektir.

Foucault’ya göre 18. ve özellikle 19. yüzyılda bedene, cinselliğe ve mahremiyete dair normlar dönüşür. Cinselliğe dair bir “söylemsel bir heyecan” (Foucault, 2007, s.21) belirir ve bu çerçevede bedensel pratikler, iktidar tarafından kuşatılarak normalleştirilir. Bedene ve cinselliğe dair söylem çokluğuyla normalleştirici mekanizmalar birlikte işler. Yasakçı ve kısıtlayıcı olmaktan ziyade cinselliğe dair çok daha fazla konuşan bir iktidar söz konusudur. Fakat bu konuşmanın esas işlevi, bedensel pratikleri ve cinselliği normatif bize zeminde düzenlemektir. Bu normalleştirici iktidar teknikleri, çocuk bedenini ve cinselliğini de hedef alır. Bu yaklaşıma göre “çocuk, yalnızca yetişkinler tarafından düzenlenmiş gözetimin suskun ve bilinçsiz nesnesi olmamalıdır; çocuğa cinselliğe ilişkin, akla yatkın, sınırlı, kilise kuralları-na uygun ve doğru bir söylem” (Foucault, 2007, s.29) önerilmektedir. Foucault’ya

göre eğitimcileri, doktorları, yöneticileri ve ana babaları çocuk cinselliği üzerinde konuşmaya, yorum yapmaya ve bilgi üretmeye yönelik bir söylem ağının oluşması söz konusudur. Çocuk bedeni ve cinselliği etrafında artan bir iktidar ve söylem kuşatması ile “çocukların ve gençlerin cinsel etkinliği, XVIII. yüzyıldan itibaren, çevresine sayısız kurumsal tertibatla söylem stratejisinin yerleştirildiği önemli bir hedef durumuna gelir” (Foucault, 2007, s. 30).

Foucault'nun “çocuk cinselliğinin eğitimcileştirilmesi” olarak adlandırdığı süreç, çocuk bedeni ve cinselliği etrafında bir kuşatmayı getirir. Foucault bu süreçle çocukluğun potansiyel bir tehlike alanı olarak konumlandırılışını şöyle açıklar:

Çocuk cinselliğinin eğitimcileştirilmesi: Hem tüm çocukların cinsel bir etkinliği olduğunun ya da olabileceğinin; hem de bu bir yandan “doğal”, bir yandan da “doğaya karşı” etkinliğin, uygunsuz olması nedeniyle fiziksel ve ahlaksal, kolektif ve kişisel tehlikeler taşıdığına kabullenilmesidir bu. Çocuklar hem cinselliğin ötesinde, hem de bilfiil içinde olmaları nedeniyle tehlikeli bir paylaşım çizgisi üzerinde yer alan, işin “başındaki” cinsel varlıklar olarak tanımlanırlar. Ana babalar, aileler, eğitimciler, doktorlar, psikologlar, bu değerli ve ölümcül, tehlikeli ve tehlikeye maruz cinsel tomurcuğu sürekli bir biçimde sorumlulukları altına almak zorundadırlar (Foucault, 2007, s. 80).

Foucault'nun da belirttiği üzere çocukluğu doğallıkla doğaya karşıtlığın, masumiyet ile tehlikeli olmanın arasında yani eşikte konumlandırılan bu süreç özellikle 19. yüzyıl Avrupasında mastürbasyona karşı verilen savaşta kendini belli eder. Çocuk mastürbasyonu yaşağı ile Foucault'ya göre dikkat çekici olan yeni durum “öteki bedene yönelik bir müdahalenin değil kendi bedeniyle ilgili bir yaşağın söz konusu olmasıdır. Kilise eğitiminde çocuğun bedeni, savaşılmaması gereken bir düşman olarak görülüyordu (Bumin, 1983, s. 13). Mastürbasyon karşıtı söylem üzerinden çocuk cinselliğini denetlemiş olan iktidar, yalnızca yasaklardan oluşmayan yeni bir iktidar tipini işaret etmektedir (Foucault, 2012, ss. 54-55). Söz konusu olan bedene ve cinselliğe dair bilgi ve söylemi çoğaltarak onu kuşatan ve normalleştiren bir iktidardır. Bu dönemde mastürbasyon karşıtı kampanya ile çocukları gözetleyen, itirafa zorlayan, eğitimcileri ve ana babaları bu konuda seferber eden bir algı yaratılmıştır. Şeytanın sürekli çocukluğa saldırmaya hazır beklediği ve çocukların bu savaştan “koruyucu melekleri olmadan” tek başına galip çıkamayacakları düşüncesi “gözetim”in meşruiyetini Avrupa'da uzun yıllar canlı tutmuştur (Bumin, 1983, s. 28).

Foucault'ya göre bu kampanya, ana babalar ile eğitimcilerle “her çocuğun suçlu olduğu ve bu çocuklardan yeterince şüphelenmedikleri takdirde kendilerinin de suçlu olacakları kanısı” (Foucault, 2007, ss. 38-39) uyandırılmasını hedefliyordu. Potansiyel olarak “suçlu” ve “tehlikeli” bir çocukluk algısı üretilmişti. Foucault'ya

göre bu stratejide “çocuğun ‘kötülüğü’ bir düşman olmaktan çok bir dayanaktır” (Foucault, 2007, s.39). Zira bu dayanağa yaslanarak iktidar, çocuk bedenine yönelir, ona dair söylem üretir ve onu kuşatır. Dolayısıyla “görünürde söz konusu olan bir engelleme tertibatıdır; gerçekte ise çocuğun çevresine, tanımlanmamış bir nüfuz hattı örülmüştür” (Foucault, 2007, s. 39). Stearns’a göre ise çocuk bedenine yönelik ehemmiyet, kapitalist Amerikan toplumunda Avrupa’dakinden farklı bir görünüm arz ediyordu. Çocuk emeğine duyulan ihtiyaç, çocuklar kaçmasın ve kaçırılmasın diye -belki de yıllar sonra modern ailenin nüvelerini oluşturacak biçimde- Avrupa’daki muadillerinden farklı olarak aile-çocuk ilişkisini daha şefkatli bir düzeyde olmasına yol açıyordu (Stearns, 2018, s. 123) Çocuklara yönelen bu dikkat, üremenin daha en baştan, çocukluktan güvence altına alınması, ailenin güçlendirilmesi, sapkınlığın sınırlarının belirlenmesi ve cinsel etkinliğe dair normların inşa edilmesi gibi birçok çerçevede tartışılabilir.

19. yüzyılda yaşanan bu dönüşüm 20. yüzyılda da devam eder ve bu dönüşüm ile çocukluğun “masum” dünyasıyla “ası” doğası arasındaki kayganlık da açığa çıkar. Bu kayganlığı keşfeden ve 1990’lı yıllarda yoğunlaşan çocukluk sosyolojisi çalışmaları, çocukluğun algılanışındaki keskin dönüşümlerden birine de işaret edecektir. Yeni sosyolojik tartışmalar hem iktidar tarafından inşa edilen hem de bu iktidar ilişkilerini ihlal eden çocukluğu birlikte okuyacaktır.

Öte yandan çocuk bedeninin evrensel anlamda hukuki statüsü, tam da 1990’lı yıllarda nicel olarak yaygınlaşan çocukluk sosyolojisini kışkırtacak biçimde 1989 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan Çocuk Hakları Sözleşmesi ile tesis edilir. 18 yaşından küçük her bireyi çocuk olarak kabul eden ve çocuk haklarını, çocuk mahremiyetini belirlemeye dönük olarak devletlere tavsiyelerde bulunan metin pek çok ülke tarafından da kabul edilmiştir. Şüphesiz çocuk bedeninin tanımlanmasına ve korunmasına dönük gelişmeler, Foucaultcu perspektifi yeniden tartışmaya açar. Zira bu dönem çocuk bedenine yönelik her türden istismarın bir insanlık utancı olarak da tam ortada durduğu bir dönemdir ve bu bakımdan da tarihsel olarak önemlidir. Foucaultcu bir zeminde tartıştığımızda çocuk bedenine yönelik istismar, çocuk bedenini kuşatırken, denetlerken ve normalleştirirken aynı zamanda onu cinsel bir özne olarak kurgulayan iktidar pratiklerinin krizini ve söylemlerdeki çatlakları açığa çıkarır. Zira çocuk bedenini şekillendirmeye yönelik söylemler bir yandan da o bedeni hedef hâline getirebilmekte ve kırılğanlaştırmaktadır. Bourdieücü bir tartışma yürüttüğümüzde de çocuk bedeninin savunmasızlığı, bilgisizliği ve güçsüzlüğü bir istismarla karşılaştığında bu, hem çocuğun inşasını hem de aktif failliğini baltalar. Foucault’nun

yukarıda bahsettiğimiz çocukluğun tehlikeli eşikte olduğu tespiti, çocukluk-cinsellik ilişkisini çocukluğun özerk dünyasının dışına çıkarır. Öte yandan çocuk bedeninin kırılğan bir zeminde olması, onun aktif failliğine düşülen bir şerh olarak da okunabilir. Eşikte olması, onun zayıflığını bir güce çevirmesini sağlayabileceği gibi zayıflığını bir sömürü nesnesi hâline de getirebilir. Çocuk bedeni nihayetinde kırılğan ve yaralanabilirliği yüksek bir yapıya sahiptir. Bu bakımdan tarihsel ve sosyolojik olarak çocukluğa inşa eden pratiklerin ürettiği krizlerin açığa çıkarılması, bu inşaya yönelik söylemlerin sosyolojik bir bakışla tartışılması ve tüm kırılğan öznelerin olduğu gibi çocukların da evrensel hukuk ilkeleriyle korunması önemini korumaktadır.

Sonuç olarak çocuğu terbiyeye, disipline muhtaç ve “günahkâr” gören yaklaşım aslında onu yetişkinlikle bedensel olarak bütünleşmiş ve yetişkinlikle aynı düzene ait görür. Kavramın mucidi Augustin’e göre bebeğin annesinin memesine saldırması ve ağlaması, kimseyle bir şey paylaşmamak istememesinden kaynaklıdır. Augustin “bunları ben yapsam benimle alay ederlerdi” der (Bumin, 1983, ss. 19-20) ve yüzyıllarca sürecek denli etkili bir kavram olan günahkârlık kavramının temellerinin yetişkinlikle çocuk arasındaki mesafenin yokluğundan kaynaklandığını da ortaya koyar. Çocukluğun masumiyetten kötülüğe zıt uçlara ulaşabilen potansiyeli sadece bu iki dikotomiyle de sınırlı değildir. Sonraki bölüm bu nedenle çocukluk sosyolojisinin, çocukluğun çokluğunu çeşitli zıt kutuplar ortaya koyarak analiz ettiğini ortaya koyacaktır. Çocuğun zıtlığı artık çağlar arasındaki farklılıklar üzerinden değil modern çocukluğun teorize edilme çerçevelerinden biri olarak da gündeme girecektir.

Çocuk Bedeninin Teorisi: İhlalden Dikotomilere

Çocukluğun çağlar boyunca farklı ve hatta birbirinden zıt anlamlandırmalara maruz kalması, çocuk bedeninin potansiyelinin ve sınırlarının kayganlığı hakkında önemli ipuçları sunar. Lanetlenmekten kutsallığa, masumiyetten kötülüğe, doğadan kültüre uzanan çeşitli dikotomiler, çocukluğun sınırlandırılmasının güçlüğüne de ortaya koyar. Hatta pek çok araştırmacıya göre çocukluğun sınırlarını aşındıran bu hâl, yetişkinlerin kültürel, edebî ve sanatsal üretimde çocukluğa başvurmasının başlıca nedenlerinden biridir.

Çocukluk sosyolojisi 1990’lı yıllarla birlikte bağımsız bir araştırma alanı hâline gelirken masumiyetten kötücüllüğe geçişin yaşandığı bir örnek olay da literatürdeki bu dönüşümü hızlandırır ve daha anlaşılır kılar. Çocukluk sosyolojisinin özel-

likle İngiltere merkezli bir şekilde gelişmeye başladığı bir dönemde yaşanan “katil çocuklar” olayı, girişte tartıştığımız Türkiye’de yaşanan olaya benzer niteliktedir.

1993 yılında İngiltere’de gerçekleşen bu cinayet, çocukluğun sınırlarının tüm dünya çapında yeniden tartışılmasına neden olur. 2,5 yaşındaki James Bulger, annesiyle birlikte bir alışveriş merkezindeyken ortadan kaybolur. Her ikisi de 10 yaşlarında olan iki çocuk, James Bulger’i alışveriş merkezinden çıkararak تنها bir yerde işkence edip öldürmüşlerdir. Çocukluk sosyoloğu Chris Jenks’e göre bu olayın pek çok sonucu olmuştur. En önemlilerinden bir tanesi ise çocukluğun masumiyeti düşüncesinin reddedilmesi ve geleneksel sosyolojideki çocukluk anlayışının yıkılmasıdır (Jenks, 2005, s. 126). Jenks, bu olayın çocukların kendilerine çizilen sınırları aşındırdığı gerçeğini ortaya koyduğunu ve akademik alanın bu gerçekle yüzleşmek zorunda kaldığını iddia eder (Jenks, 2005, s. 131). Bununla birlikte çocukluğun sınırlarda gezinen bir varlık olması, onun tarih boyunca birbirinden zıt tanımlamalara maruz kaldığını hatırlatır ve yukarıda andığımız şekilde çocuk bedenini okul, aile başta olmak üzere “aygıt”ların merkezine oturtan, sosyalizasyon odaklı modern stratejilerin de bir krizin eşliğinde olduğunu düşündürür.

Bedensel yaşa bağlı olmak üzere çocukların yetişkinlerin tabiiyeti içerisinde olmaları süreci sosyalizasyon kavramı ile teorize edilmiştir ve en önemli inşa mekânları da okul ve aile olarak ortaya çıkmıştır. Çocukluk sosyolojisinin tarihsel serüvenine bakıldığında sosyalizasyon, 20. yüzyılın ortasına kadar çocukluk sosyolojisinin temel varsayımlarından biri olmuştur. Ancak 1990’lı yıllarda ortaya çıkan yeni çocukluk sosyolojisi, sosyalizasyon anlayışına ciddi eleştiriler getirmiştir (Gürdal, 2013, s. 10). Örneğin; çocukluğun sermaye ediniminin ebeveynlerinden farklılaştığını iddia eden Leonard, yeni çocukluk sosyolojisinin öncelikle çocukların gündelik hayatına yoğunlaşmak durumunda olduğunu belirtir:

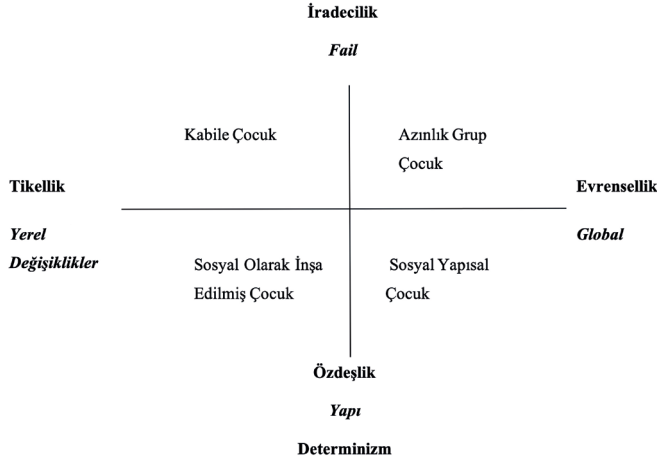
Çocuklar yetişkin sosyalleşmesinin başarılı veya başarısız ürünleri olarak görülmüştür ve bu yüzden de çocukların hayatlarıyla ilgili çalışmalar genellikle çocukların aile veya okul ortamlarında yetişkinlerle olan etkileşimlerine odaklanmıştır. Bu sebeple, yeni çocukluk sosyolojisi ortaya çıkana kadar çocukların hayatlarının birçok kısmı sosyoloji alanının gözünden kaçmıştır (Leonard, 2019, s. 107).

Benzer şekilde yeni çocukluk sosyologlarından Leena Alanen de çocukluğun aile, okul gibi kavramların yarattığı sosyalizasyonla sınırlandırılmaması gerektiğini iddia eder (Alanen, 1988, s. 55). Bu yeni patika üzerinden düşünüldüğünde birçoğu “katil çocuklar” olayı olarak bilinen James Bulger cinayetinden sonra yayınlanan yeni çocukluk sosyoloji çalışmalarının ortaklaşan temel özellikleri, çocukluğun evrensel

olmadığı ve sosyal/kültürel olarak inşa edildikleridir. Bu teorik temelin en önemli gövdesi, çocukluğun yetişkinlikten ve ebeveynlerinden koparak özerkleştiğidir. Bu özerklik, çocuk bedeninin, yetişkinlik dünyasına ait çok güvenilen evrensel aygıtları işlevsizleştirerek krize uğratabildiğini ve bu sayede söylem kuşatması altında bir “kör nokta” yaratma potansiyeli taşıdığına işaret eder.

1990’lı yıllarda olgunlaşan yeni çocukluk sosyolojisinin temel yönelimlerini bu nedenle çocukluğun kontrol altına alınmasının güçleştiği yeni eşikte aramak gerekir. Nitekim çocukluğun evrenselliğine yönelik düşünce sarsılmış ve çocukluk, artık çokluklar, ikilikler ve hatta zıtlıklar üzerinden tanımlanmaya başlamıştır. Coğrafi ve kültürel etkiler, ebeveynlerin ve hepsinden önemlisi çocukların içerisinde bulunduğu koşullar ön plana çıkmıştır. Çocukluğun çokluğu düşüncesi birbirinden farklı sosyal ve kültürel inşa düzeneklerini birlikte değerlendirmenin önemini ortaya koymaktadır. Nitekim Jenks’e göre Bulger cinayetinin önemli sonuçlarından bir diğeri de uzun süre ısrar edilen çocuğun bölünmezliği (tekliği) yani evrenselliği düşüncesinin artık terk edilmesidir (Jenks, 2005, s. 26). Böylelikle tarihsel süreç, çocukluğun günahkârlığı, masumiyeti ve hemen ardından kötücüllüğüyle yüz yüze gelmiştir. Farklı yüzyıllar, çocukluğa ilişkin egemen adlandırmanın zıtlığına tanık olmuştur. Nitekim bu son değişim artık sadece akademi ile de sınırlandırılmamış ve çocuğun tartışmalı ve kültürel olarak değişken olduğu düşüncesi, kamusal alanda daha fazla hissedilmiştir. İhlal eden çocuklar, bundan sonra çocukluk kategorisinin dışında tutulamamıştır. Yeni çocukluk sosyolojisinin kurucularından kabul edilen James ve Prout, çocukluğu, klasik sosyoloji geleneğindeki pasivize edilmiş çocukluktan ayırarak çocukluğun değişkenliğine vurgu yaparlar (James ve Prout, 1997, s. 8). Jenks, bu değişkenliği, Antik Yunan’da insan doğasının ve insan aklının çatışmasını simgeleyen Apollon-Dionysos zıtlığı üzerinden günümüze uyarlayarak çocukluğun sınırlarını geliştirir. Jenks’e göre Dionysian Çocuk, şenliğe, hazza ve kötücül bir güce işaret ederken Apollonian Çocuk ise güneşi, masumiyeti ve kirlenmemişliği sembolize eder (Jenks, 2005, ss. 62-65). Ancak James ve arkadaşları bu dikotomiyi daha da geliştirerek *Theorizing Childhood* (1998) adlı öncü çalışmalarında Şekil 1’de aktardığımız üzere, çocukluğun teorileştirilmesinde yaygınlaşan dikotomileri ortaya koyarlar.

Şekil 1. Çocukluk Çalışmalarının Çocukluğu Teorileştirme Biçimleri (James vd., 1998, s.204.)

James ve arkadaşlarının ortaya koyduğu dikotomilerde, öncelikle yapı odaklı yaklaşımların çocukluğu inşa eden niteliğinin karşısına çocukluğun yetkin failliği konurken evrensel çocukluğun zıddı olarak da yerel nitelikler hatırlatılır. Çocukluğun inşa edilemeyen tarafı da “azınlık grup çocuk” ve “kabile çocuk” modellenmesiyle devreye konular. Azınlık grup çocuk yaklaşımı, çocukları yetişkin nüfusu içerisinde sanki bir azınlık nüfusmuş gibi değerlendirir.¹ Daha doğrusu çocukluğu bu şekilde teorileştiren çalışmaların bu modeli benimsediği düşünülür. Çocukluk böylece kendi hakları, ortak özellikleri, düzeni ve normları olan evrensel bir düzlemde sorunsallaştırılır (James vd., 1998, s.205). Çocukluğun hem aktif failliğine hem de evrenselleştirilememesine vurgu yapan “kabile çocuk” modeli ise çocukluğu daha “özerk” bir sınırdan değerlendirir. Çocukluğun yetişkinlikten, ebeveynlerinden farklı yönlerine, biricikliğine vurgu yaparak çocukların kendi sosyal normlarını yarattığını işaret eder.²

Çocukluğun, kolaylıkla inşa edilebilen uysal bir özne olmaktan çıkıp özerkliğini kazanması olarak nitelenebilecek ve “kabile çocuk” modellemesine uyan teoriler, çocuk bedenini yetişkinliğin küçüklüğü olarak gören organik bağların yeniden sorgulanmasını gerektirir. Zira artık çocuklar, içinde bulunduğu yapının hem bir öznesi hem de bir parçasıdır. Bu yüzden ki “sosyal bilimlerde de çocukluğu, ebevey-

1 Mayall'ın çalışması “azınlık grup çocuk” yaklaşımına bir örnek olarak gösterilebilir (Mayall, 1996).

2 Corsaro'nun çalışmaları “kabile çocuk” yaklaşımına bir örnek olarak gösterilebilir (Corsaro, 1997).

nin bir modeli, onların doğal takipçisi rolüne indirgemenin artık gerilerde kaldığı söylenebilir” (Heywood, 2003, ss. 10-11). Bu nedenle yetişkin ile çocukluğu(nu) bir değerlendirmek, onların aynı sosyal düzene ait olduklarını varsaymak, tıpkı Orta Çağ'da “minyatür yetişkin” olarak görülen çocuklar gibi teori ve pratikte çocukluğun görünmezleşmesi sonucunu doğuracaktır.

Çocukluğun barındırdığı söz konusu zıtlıklar, çocuk bedeninin teorisinin zorunlu olarak kapsayıcı olması gerektiğini de ortaya koyar. Örneğin; çocukluğu sadece yapının doğal ve determinist bir ürünü olan pasif bir özne olarak görmemek gerektiği gibi aynı şekilde onu sadece saf faillikten oluşan deneyimlerden ibaret de görmemek gerekir. Esasen sosyal bilimlerin kadim sorunu olan özne ve yapı arasında bu ikilem, alan, habitus ve sermaye gibi kavramlar önererek hem özneyi hem de yapıyı devreye sokmayı başarabilen Bourdiecü sosyolojisinin alet çantasıyla çocukluk sosyolojisine de uyarlanabilir.

Bourdiecü Bir Bakış: Toplumsal Bedenin Yuvası/Faili Olarak Çocukluk

Alison James, çocukluk çalışmalarının geleceği hakkındaki düşüncelerinden bahsederken “yalnızca kültür çocukları biçimlendirmez, çocuklar da kültürün biçimlenmesine yardım eder” diyerek yapılaşma teorileriyle birlikte Bourdieu'nün habitus teorisinin birlikte değerlendirilmesi önerisinde bulunur (James, 2001, s. 33). Çocukluk çalışmalarındaki teorik açılımları bütünleştirici bir girişim olarak Bourdieu sosyolojisi, sözünü ettiğimiz dikotomileri içinde barındırarak çocukluğa yönelik yapısal kuşatmayı, çocuğun deneyimleriyle birleştiren ve bunu yaparken bedensel pratikleri de devreye sokmayı başarabilen bir patika sunar. Bu çerçevede Bourdieu'nün sosyolojik yaklaşımından hareketle alışkanlıkları, yönelimleri, dili, beğenileri ve pratikleri yaratan habitusu “toplumsallaşmış bir beden” olarak tanımlarsak çocukluk bunun tam da merkezindedir.

Habitus: Bedene İşlenmiş Yatkinlıklar ve Çocukluk

Yetişkin yaşamının kalıcılaşmış yatkinlıkları olarak düşünülebilecek habitus, çocuklukla birlikte bedene yerleşir. Habitusun çoktan görünmezleştiği yetişkinlik, çocuklukta ne gibi pratikler yaratmaktadır? Bunu tartışmadan önce habitusun ifade ettiği etki alanını kavramak gerekmektedir. “Bedenin en derinine yerleşmiş, yeniden harekete geçirilmeyi bekleyen, gücül bir ‘tortulaşmış durum’” (Bourdieu ve Wacquant, 2014, ss. 29-30) yani pratiklerin sosyal örüntüsüdür. Aynı zamanda

dış yapıların içselleştirilme biçimleri olduğu için “yapıyla başa çıkmayı sağlayan bir strateji üretme ilkesi” (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 27) anlamına da gelir.

Bourdieu habitus kavramıyla öznel/nesnel ikiliğini aşmaya çalışır. Böylelikle klasik sosyolojinin, toplumsal gerçekliği, bireylerin hem iç yapısına hem de dış yapıya bağlayan unsurlarından istifade eder. Habitusun amacı; “toplumsallaşmış beden” olarak bireylerin toplumla karşıtlık içinde olmadığını ve toplumu kuran unsurlardan biri olduğunu göstermektir (Swartz, 2011, ss. 138-139). Pratik yatkinliklere dayalı niteliğine bakarken nesnel yapıların içselleştirme sürecinin sadece zihinsel değil aynı zamanda bedensel bir süreç olduğunu söyler (Swartz, 2011, ss. 153-154). Böylelikle çocukluk, yetişkin hayatındaki her türlü yatkinliğin filizlendiği bir merkez olarak tasvir edilir.

Swartz’a göre habitus, sözel ifadeler kadar fiziksel hâl ve tavırlarda, tarzda (duruş ve yürüme şekli gibi) kendini gösterir. Bourdieu habitus kavramı için Aristoteles’in “hexis” fikrinden esinlenmiştir. Hexis; “cisimleşmiş ve âdeta duruş hâline gelmiş yatkinlik” anlamındadır. Bu kavram Bourdieu sosyolojisinde “habitus”a dönüşmüştür ve “habitusun en önemli özelliği, toplumsal pratiğin bedenselleşmiş şekli olmasıdır” (Arpacı, 2020, s. 248). Dolayısıyla kelimenin kaynağında esasen bedensel pratik vurgusu vardır. Bourdieu ilk çalışmalarında bedensel ve bilişsel farklılıkları ayrı ele alma eğilimindeyken sonraları bu ikisinin kopmaz bağlarla bağlı olduğunu savunmaya başlar (Swartz, 2011, s. 154). Ona göre habitus, yarattığı yatkinliklerle bilişsel, normatif ve bedensel boyutları içine alınan bir davranışın ana örüntüsüdür. Dilde, sözel olmayan iletişimde, beğenilerde, değerlerde, algılarda hatta akıl yürütme tarzlarında gömülüdür (Swartz, 2011, s. 154).

Mayall’a göre ise çocukluğun içinde bulunduğu alanlar, özellikle bedenine yönelik çağrılarda ve taleplerde bulunur. Aile ortamı ve sosyal hayat, yürüme, uyuma, gülme, konuşma ve temizlik gibi çocuğun bedenini ilgilendiren yasalar üretir. Çocuk bu bedensel işlemlerle sosyalleşir (Mayall vd., 2015, s. 20). Çocuğa yönelik çağrılarla çocuğun bu çağrılara cevap verme biçimi arasındaki etkileşimin anlaşılmasında Bourdieu’nün habitus kavramının yanı sıra sermaye ve alan kavramları da kritik önemdedir. Çocukluğun varlığını böylelikle tamamlanmamışlığı ile değil hâlihazırda bir eyleyici olarak sorunsallaştırmak mümkün olabilmektedir.

Bourdieu’ye göre toplumsal bedenin işlediği bir alanın yapısı üç temel kuvvet üzerinden analiz edilebilir. Birincisi; iktidar ve tahakküm altındaki işlevi, ikincisi; birbiriyle rekabet hâlindeki eyleyicileri; üçüncüsü ise eyleyicilerin habitusu ve sermayesi çerçevesinde oluşmuş farklı yatkinlikler sistemidir (Bourdieu ve Wacquant,

2014, s.90). Bourdieu, alan kavramını toplumsal hayatın farklılaşma biçimlerinden doğan küçük dünyalar (*mikrokozmoslar*) olarak görür. Bütün bedensel pratikler, yapılanmış çatışma ve rekabet arenaları olan alanda doğar. Alanlar, bu sayede toplumsal yapı ile pratikler arasında dolayım sağlar (Swartz, 2011, s. 22). Bütün bu sayılanlar, çocukluğu bir alan olarak tartışmanın önünde hiçbir engel olmadığını ortaya koyar. Peki çocukluk alanını yetişkinlerden farklılaştıran edinim ve pratikler neler olabilir?

Bourdieu'nün sermaye kavramını ekonomik değerlere ilişkin "maddi sermaye" dışında sosyal çevrenin verdiği güce dayanarak "sosyal sermaye", kültürel birikim ve değerlere dayanarak "kültürel sermaye" ve sembolik değer ve normlara dayandırdığı "sembolik sermaye" olarak çeşitlendirdiği bilinir. Bu sermaye birikimleri, bir mücadele ve oyun yeri olarak "alanda elde edilebilecek faydalar" için oldukça belirleyicidir (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 81). Ancak çocuklar, içerisinde buldukları alanda, habitusları ve sermayelerini devreye sokarak ebeveynlerinden farklı sermaye edinimleri gerçekleştirebilmekte ve farklı faydalar elde etmeye de yönelebilmektedirler. Yetişkin gözüyle "çocuksu acımasızlık" denilen farklılaşmanın yuvalandığı kritik eşik de belki bu yönelimde ortaya çıkar.

Bourdieu'ye göre her alanın yapısına göre farklılaşan ve makbul olan kartlar, eyleyiciler için en mühim kozdur ve bunlar büyük ölçüde sermaye türlerine dayanır (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 82). Öte yandan yeni çocukluk sosyolojisinin temel yöneliminin yetişkinlerle çocuklar arasında oluşan mesafe olduğu üzerinden düşünülürse "çocuklar 'hemen şimdi' kullanılabilir sermaye türlerini ileride bir şeye dönüştürülebilir sermaye türlerinden daha değerli görürler"(Leonard, 2019, s. 114). Dolayısıyla yetişkinliğe uzanan mücadeleden bağımsız çocukluk alanında habitus ve sermayeleri ölçüsünde mücadele eden, yetişkinlerden farklı prestij kodlarını ve farklı "makbul kartlar"ı oluşturabilen çocukluk dünyası söz konusudur. Örneğin; Goffman'ın aktardığı bir çalışma, sekiz yaşındaki çocukların, beş-altı yaşındakilere yönelik televizyon programlarını hiç ilginç bulmadıklarını ileri sürmelerine karşın yine de sürekli olarak o programları seyrettiklerini ortaya koymaktadır (Goffman, 2014, s. 50). Bir iki yaş farkının yarattığı sembolik hiyerarşi dahi çocuklar arasında, yetişkin hayatında görünmezleşen ya da önemsizleşen ciddi bir prestij nosyonu olarak varlık gösterebilir. Çocukluğun yetişkinlerden farklılaşan yatkinliklerinin altında yatan nedenlerin başında, çocukların alanlarındaki sosyal normlarını üretebilmesi yeteneği yatar.

Dolayısıyla erken çocukluğun başlıca gündemi olan habitusu, çocukluğun yetişkinlerden farklılaşmış sermayeleri ile birlikte değerlendirdiğimizde, çocukluğun

okul, aile, sokak ve park gibi pek çok alanı olduğunu kabul etmemiz gerekir. Öte yandan bedensel pratiklerin kaynağı olan çocuk, bir yandan yetişkinlerle de bu alanlarda mücadele eder. Yetişkinlerle olan ilişkilerinde en çok ihmal edilen ise çocuk bedeninin yetişkinlere oranla çok daha hızlı değişmesidir (Mayall vd., 2015, s. 31). Bu durum, çocuk bedeninin yetişkinlere karşı gücünü, değişkenliğini ve ucu açıklığını da arttırır. Değişim, çocuğun olasılıklar evrenini geliştirir ve onun belirsiz potansiyeli, yetişkini daha çok tedirgin eder. Yetişkinlerle güç savaşına girip kazandıkça alanını ve sermayesini daha hızlı genişletebilir (Mayall vd., 2015, s. 18). O hâlde toplumsal beden sadece yetişkinliğin değil çocukluk alanının da hâli hazırda yuvasıdır. Çocukluk, eşikte olma hâliyle ve zıtlıklarıyla sosyal düzene meydan okuma potansiyelini barındırır (James vd., 1998, s. 198). Bu meydan okuma, çocukluğa yönelik kuşatmanın çocuk bedeni tarafından aşındırılması neticesini doğurur. Çocuğun bu gücü, çocukluğa yönelik aygıtların da kolaylıkla yağmalanması sonucunu doğuracaktır.

“Aygıt”ı “Alan”a Çeviren Çocuk Bedeni

Çocukluk evreni Bourdieu’ye göreen başta hazza yönelen bir evrendir (Bourdieu, 2017, s. 125). Jenks’in *Dionysian Çocuk* kavramını hatırlarsak çocukluğun bir potansiyel olarak kolaylıkla kötücüllüğe de dönüşebileceğini idrak edebiliriz. O hâlde çocukluk alanının bedensel pratiklerinde haz mücadelesi de yatmaktadır. Çocuklar sermayeleri ölçüsünde bu pastadan pay almaya yatkınlaşır. Bourdieu, gündelik hayat pratiklerinin içerisindeki iktidar ve tahakküm örüntülerini görmeye davet ederken tıpkı Foucault gibi iktidarı ayrı bir inceleme alanı olarak görmez, o zaten bütün sosyal ilişkilerin merkezinde yatar (Swartz, 2011, s. 19). Çocukluk ise yetişkinlikte de devam edecek ve belki de kendini gizlemeyi daha iyi bilecek bu mücadele alışkanlığının, rekabet hissiyatının ilk kaynağıdır.

Tarihsel arka planda da görüldüğü üzere çocukluğun özerkleşmediği dönemlerde nispeten daha ortak bir yaşam alanı varken moderniteyle birlikte çocukluk alanları da çeşitlenmiştir. Alanı içerisinde bulunan eyleycilerin mücadeleleri ve iktidar alanıyla ilişkisi bakımından bunu analiz eden Bourdieu bu nedenledir ki çocukluk alanlarından biri olan okulu, Louis Althusser’in önerdiği gibi bir “aygıt” olarak değil “alan” olarak tartışır. Ona göre “eğitim sistemi kadar sorgulamaya korunaklı pek az kurum vardır” (Bourdieu ve Passeron, 2015, s. 258) ancak bu muafiyet, okul alanının çocukların sermaye ve habitusları ölçüsünde sadece inşa

edildikleri mekanizmalar olmadığını, çocukların da bir eyleyici olarak bu mekânlarda buldukları gerçeğini değiştirmez. Okulun sınıfsal ayrımı giderme vaadinin başarısızlıkla sonuçlanmasının altında bu gerçek yatar.

Bourdieu'ye göre okul, aygıt değil alan olarak değerlendirilmelidir çünkü okul, kusursuz bir makine gibi işlemez. Okulda herkes kendi sermayesine göre bir şeyler almaktadır, içeride hem öğrenciler hem de öğretmenler arasında ciddi mücadeleler vardır (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 87). Ivan Illich ise çocukların pek çok edinimini okul dışından elde ettiğini iddia eder (Illich, 2006, s. 46). Okul, alan içi mücadeleleri gizlemeye çalışır: “Eğitim sisteminin en iyi gizlenen ve en özgül işlevi, nesnel işlevini gizlemek yani sınıf ilişkileri yapısıyla ilişkisinin nesnel gerçekliğini maskeleyektir” (Bourdieu ve Passeron, 2015, ss. 257-258). Mayall da okulun taleplerinin sıkı ve zorlayıcı olduğunu ve bu taleplerin çoğu zaman çocuğun “sesini kısıtığını” iddia eder (Mayall vd., 2015, s. 20). Benzer şekilde Bourdieu, mücadelenin daha az yaşandığı düşünülen ev/aile ortamını dahi bir “alan” olarak kavramsallaştırır:

Alan gibi işlerlik gösteren aile grubunun üyeleri arasındaki güç ilişkilerinin yapısı, evcil alanın dâhilindeki mücadelelerde her zaman için devrede olan yapı (dolayısıyla, bu durumun sonucunu oluşturduğu tarih) dikkate alınmaksızın açıklanamaz. Ancak bir alan olarak hane birliğinin sınırı, erkeksi tahakkümün sonuçlarıyla belirlenir (Bourdieu, 1995, s.140).

Okul kurumunun pedagojik niteliğine ilişkin keskin bir eleştiri olarak nitelendirilebilecek Ivan Illich'in *Okulsuz Toplum* (2006) adlı çalışması da Bourdieücü eleştiriyle birlikte düşünülebilecek bir patika sunar. Illich'e göre okullaşma, yoksul kesimlerin dezavantajını giderecek bir sistem olmaktan çıkmış ve varlıklı çocukların gönlünü hoş edecek bir niteliğe bürünmüştür (Illich, 2006, ss. 18-19). Ona göre yoksul çocuklar, okuldan ciddi bir kazanım elde edemeyeceği gibi yaşa ve mekâna bağımlı bir sistem, onların dışarıdan elde edebilecekleri edinimin de engellenmesine yol açacaktır (Illich, 2006, ss. 19-20).

Berry Mayall çocukluk alanlarından biri olan ev ve aile ortamının, sadece sevgi dolu ilişkilerin yaşandığı bir çevre olmadığına, yeniden üretimin işlediği ve güç mücadelesinin sosyal statüleri etkilediğine vurgu yapar. Bu alanın oyuncularından biri olan çocuk aynı zamanda bu yapıyı da etkileyen bir eyleyicidir. (Mayall vd., 2015, s. 15). Bu patika üzerinden düşünüldüğünde çocukluk, zayıf bir toplumsal figür olarak kendi gücünü göstermek durumunda olan bir eyleyicidir. Çocukluğun “güç-

süzlüğü sayesinde yetişkinlerden daha güçlü olabilen bir varlık” (Bruckner, 2006, s. 90) olduğu düşünüldüğünde, içerisinde bulunduğu alanlarda pasif bir izleyici olmadığını hesap etmek gerekir.

Pratiklerin yapılar tarafından oluşturulduğu kadar yapıların da pratikler tarafından kurulduğunu söylerken Bourdieu, çocukluğun pratiklerini salt bu yapıların doğurduğu bir kısıtlılık içerisinde analiz etmeyi önermez (Swartz, 2011, s. 86). Bunun yerine çocuk pratiklerinin de bu yapıları etkilediğini gözden kaçırmamayı vaz eder. Çocuklukta olduğu kabul edilen habitus, değişime karşı nispeten dirençlidir çünkü Bourdieu’nün görüşündeki ilksel sosyalleşme daha ziyade içsel yatkinlikleri şekillendirir, bunun sonucundaki sosyalleşme deneyimlerini değil. Her yeni durumla karşılaştığında devam eden bir uyarlanma süreci vardır ama bu, bilinçdışı şekilde işleyen bir süreçtir ve habitus, ilksel yatkinlikleri temelden değiştirmektense şekillendirme eğilimindedir (Swartz, 2011, s. 153). O hâlde bütün bir yetişkinlik süreci, çocukken edinilen yatkinlikleri şekillendiren bir dönem olarak küçülür. Büyümek aynı zamanda habitusu yavaş yavaş değiştirmeye yönelik bir etki anlamına gelir. Buna mukabil Bourdieu’nün habitusu çocukluk döneminde şekillenmiş olan “el yazısına” (Swartz, 2011, s. 155) benzetmesi de manidardır. Dolayısıyla çocukluk, yetişkin dünyasının bir yapısı olarak var olduğu kadar çocukluk dünyasının da öznesidir.

Leonard’dan aktardığımız şekliyle çocuklar, içerisinde buldukları alanlarda yetişkinler gibi “biriktirmek” yerine “hemen şimdi” yapacakları harcamaya yönelirler. Burada elde edinilen fayda, hazzın ve kötücüllüğün hâkim olduğu bir alan anlayışının göz ardı edilmemesi gerektiğini ortaya koyar. Bununla bağlantılı olarak çocukların masumiyetinin yüceltilmesine dönük kültürel üretim enflasyonu, yetişkinleri hiç de “masum” olmayan çocuklar karşısında daha da hazırlıksız yakalar ve tedirgin eder. Çocuğun hemen harcayacağı sermaye, örneğin; çocuksu acımasızlığın altında yatan sembolik kuvvetler, Goffman’ın çalışmasında verdiği örnek üzerinden düşünüldüğünde çocukluk alanında “sembolik sermaye”nin ne denli etkili olduğunu düşündürür. Bu da tıpkı James’in “kabilesele çocuk yaklaşımı” gibi çocukların yetişkinlerin iktidar ilişkilerinden nispeten uzakta “özerk” bir alanda eyleyici olduklarını düşündürür. Çocukluğun bedensel pratiklerinde yaratılabilecek etki, ancak çocukların gündelik hayatındaki özerkliğin peşinden giderek o alanda geçerli sermayenin, o alandaki habitusların analiz edilmesiyle mümkün olabilir.

Sonuç Yerine: Özerk Alan Eyleyicisi Olarak Çocuk

*“Çocukların günlük hayatı hakkında
hâlâ yetişkinlere nazaran daha az şey bilmekteyiz”
(Leonard, 2019, s. 107).*

Çocukları yetişkinlerle kıyaslayıp “eksik” olduğunu iddia eden bir bakış açısı, çocukların çocuk olarak araştırılmasını önlemektedir (Heywood, 2003, s. 9). Çocukluğu içerisinde yüzdüğü iktidar kuşatmasında eylediği özerk alanında çoktan toplumsallaşmış bir beden olarak da tartışmak gerekir. Bu da çocukların gündelik hayatındaki sosyal örüntülerin, sembolik değerlerin ve prestijin devreye sokulmasını gerektirir. Yazının girişinde yer verilen A.Y.’nin “yaş”la değil “yaşantı” ile kendini tanımlaması bu türden bir çocukluk alanına işaret eder. Sermaye mücadelesi veren, alanda eyleyici olabilen ve çoktan bir “el yazısı” edinen çocukluk pek çok özerk alan yaratabilmektedir. Ariés, yaşa göre tarif etmeyi modern kurumların ortaya çıkardığını belirtmektedir. Modern okul sayesinde çocukluk nihayet yaşa imleyen “bir dönem”i tanımlar hâle gelmiştir (Ariés, 1962, s. 329). Illich’e göre yaşa göre tanımlama, okulun mutlak ve sorgulanamaz niteliğe bürünebilmesindeki başlıca etkenlerden birisidir (Illich, 2006, s. 43). Bunun aksine Orta Çağ’daki okullar, çocuklara göre tasarlanmamış ve her yaşta insanın gidebileceği teknik ve mesleki okullardır (Ariés, 1962, s. 330). Bu da yaşa göre bir ayırımın henüz ortalarda olmadığını ortaya koyar zira yetişkin ve çocuk dünyası iç içedir.

Ancak modern çocukluk anlayışı, çocuklarla yetişkinler arasındaki ayrımı su yüzeyine çıkarmıştır. Orta Çağ ile modern ulus devletlerin oluştuğu dönem arasındaki temel fark, çocukluğa yüklenen anlamın değişmesi olmuştur. Önce burjuvazide sonra tüm modern toplumlarda modern aile kurumunun da etkisiyle çocukluk, yapı ağırlıklı sosyalizasyon teorilerinin merkezine oturmuştur. 1990’lı yıllarda etkisini hissettiren yeni çocukluk sosyolojisi çalışmaları ise çocukluğun yapılandırıldığına ilişkin teorilere eleştirel yaklaşarak çocukluğun etkileşimci yönüne ve fail tarafına odaklanmıştır. Böylece tarihsel seyir ve mevcut durum, çocukluğun çeşitli dikotomiler çerçevesinde çözümlenmesi alışkanlığını yaratmıştır. Bu noktada çocukluğun Bourdieucü alan kavramıyla analiz edilmesi, sözünü ettiğimiz türden dikotomilerin aşılması için alternatif bir yol sunmaktadır.

Bourdieu özellikle sanat alanının, iktidarlar tarafından tam anlamıyla kuşatılmamasından hareket ederek “özerk alan” kavramsallaştırmasına başvurmuştur (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 95). Ticarileştirilemeyen kültür alanı, edebiyat alanı hatta eğitim alanı gibi alanların özellikle ekonomik ve siyasi iktidardan uzaklaştıkça “özerkleştiklerini” söyler (Swartz, 2011, s. 180). Örneğin; alan, geçerli

maddi sermaye yerine simgesel bir sermayeyi koyabildikçe, alandaki eyleyicileri bu sembolik prestije yöneltebildikçe bu özerkliği uzun ömürlü hâle getirebilir. Bu minvalde çoğu çocukluk alanı da yetişkinlerin/ebeveynlerin rağbet ettiği sermaye tipolojilerinden farklı özellikler gösterir.

En başta çocukluk dünyası, yetişkin dünyasının büyük ölçüde normlaştırdığı şekliyle maddi sermaye ağırlıklı bir alan değildir. Çocuklar, ailelerinin maddi sermayelerine tam anlamıyla hâkim değildir. Bunun nimetlerinden faydalandıklarında dahi bu, çok farkında oldukları bir şemsiye değildir. Öte yandan çocukluk, maddi sermayeden çok daha kolay elde edebileceği, sembolik kuvvetlere daha çok yatırım yapar ve yönelir. Çocukların birbirine karşı acımasızlığında bunun sonuçları çok rahat şekilde görülebilir.

Maddi sermayesi yüksek bir aileden gelen bir çocuğun pahalı oyuncuğunu, sembolik sermayesi daha fazla olan bir sokak köpeğine sahip olmak yerle bir edebilir. Çocukların ailesindeki sembolik hiyerarşi, aynı ebeveynlerin çocuklarında tam tersi bir hiyerarşi yaratabilir. Bu nedenlerle çocuk, “tamamlanmamış yetişkin”, “ebeveyninin doğal uzantısı” olarak görüldüğünde, çocuk bedeninin potansiyel pratikleri ve özerkleşen alana özgü normlar gözden kaçırılmaktadır. Hâlbuki çocuğun habitusunun yerleştiği alanlara bakıldığında aile ya da okul ortamı dışında eyleyici olan aktif bir çocukluğa temas edilebilir.

Bourdieu, alanların özerkliğinde simgesel kuvvetlerin büyük önemde olduğunu belirtir (Swartz, 2011, s. 179). O yüzden tıpkı kültürel alan gibi pek çok alan, örneğin; çocukların bulunduğu okul gibi (Bourdieu, 2017, s. 213; Swartz, 2011, s. 181) kendi içinde önemli bir koza ve prestije dönüşen simgesel sermayeleri barındırdığı ölçüde özerkleşir. Önceki bölümlerde ele aldığımız gibi çocukların gündelik hayatında, çocukluk alanlarında onlara prestij kazandıracak simgesel sermaye yetişkinlerden oldukça farklılaşabilmektedir. Daha önce söylendiği gibi çocukluk alanına özgü sermayeler farklı olduğu gibi bunların harcanma biçimleri de yetişkinlerden farklıdır. Çocuklar, yetişkinler gibi biriktirmek yerine sembolik değerler edinip bunları “hemen” harcamaya yatınlardır. Bu farklılaşmayı yaratan en önemli çekirdek ise çocuk bedenini işleten habitustur.

Çocukluğun özerkliği özellikle habitusun yaygın alınlanması üzerinde de görülmüştür. Habitusun erken çocukluk döneminden itibaren bedensel pratikleri ve kültürel yatkınlıkları belirlediği düşünülür. Ancak yetişkinliğe geçmeden çocukluk alanında ne tür bedensel pratikler yarattığı konusu ihmal edilir. Bunu habitusun yavaş değişmesiyle de birlikte düşünmek gerekir. Habitus, değişime dirençli bir kavramdır.

Çocukluktaki en önemli habitus edinimi dildir ancak bu dağarcık yetişkinlikte “söylem”e dönüşen görünümünden de farklıdır. Giorgio Agamben, bu ayrımı “çocukluğun dil ve söylem arasındaki bölünmenin eşiğinde” olduğunu hatırlatarak tarif eder (Agamben, 2010, s. 63). Dolayısıyla çocukların dünyasındaki dil, yetişkinliğin kontrol altına almakta zorlanacağı henüz uysallaştırılmaya karşı daha dirençli bir hüviyete sahiptir. Easton ve Hess’e göre bu direnç, çocukluğun belirleyici olduğu siyasal kanaatler için de böyledir ve çocuklukta belirlenmiş siyasal yönelimler, diğer her şeye göre daha dirençlidir. Ancak kuşaktan kuşağa aktarımları işleyen çocukluk aynı zamanda “bağımsız” bir siyasal kuvvet de yarattığı için her kuşak yeni ve özerk bir siyasal çerçeve yaratma kudretine de sahiptir (Easton ve Hess, 1962, ss. 229-232).

Bourdieu, alanlardaki konumların “o konumları işgal edenlerin kişisel özellikleriyle değil ilgili sermaye biçimlerinin eşitsiz dağılımıyla belirlendiğini” (Swartz, 2011, s. 175) vurgular. Yani alanı harekete geçiren motivasyonlardan biri, farklı sermayelerin bu alanda konumlanmasıdır. Okul alanı bu nedenle farklı sermayeye sahip çocukların mücadelesini de barındırdığı, çocukların yoğun biçimde bir arada bulunduğu, alanda değer kazandırmanın çocukların dünyasına ilişkin sermaye biçimleri olduğu mücadele alanları hâline gelir.

Çocuklar, ebeveynlerinin alanlarıyla ilişki içerisinde olsalar da vakitlerinin önemli bir bölümünü çocukluk alanlarında geçirirler. Bu alandaki sermayeleri de yeni çocukluk sosyolojisinden hatırlayacağımız gibi ebeveynlerin sermayelerinin doğal yansımaları değildir. Çocuklar kendi sermayelerini yaratabilirler. Çocukluk alanının özerkliğinin ve doksik(kuralcı) yapısının en önemli göstergelerinden biri de çocuk oyunlarıdır. Dışarıya kapalılığı, farklı coğrafyalara göre değişen kuralları ve farklı dil gibi özellikler, Bourdieu’nün alanın bir motivasyonu olarak gördüğü “illusio”yu anımsatır. Bourdieu alanda mücadelede eden eyleyicilerin “çıkarlarına” göre hareket ettiğini söylemiş ancak hiç kastetmediği ve kaçındığı hâlde bu kavramı ekonomik bir alımlamadan kurtaramadığını görünce illusio kavramına yönelmiştir. Illusio, kayıtsızlığın tam tersidir: “Kendini vermek, oyuna girmek ve oyuna kaptırmaktır” (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 105). Bu motivasyonun tam da çocukluktan itibaren başlayan bir “kaptırma” hâli olduğu üzerine düşünmek gerekmektedir.

Öte yandan bedenselleşmiş bir toplumsallık olan habitusu, alan yapılandırır. Eyleyiciler sudaki balık gibidir, suyun varlığını hissetmez ve etrafındaki dünyayı doğal sayar (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 118). O hâlde habitus çocuklukla başlatılıyorsa “sudaki balık” hâli çocuklukta zirve yapan bir kapılma hâli değil midir? Çocukluk alanında sembolik şiddet ve acımasızlık gibi kötülük de masumiyet ve

safık da aynı kolaylıkla üreyebilir. Çocukluk alanı sadece zıtlıkların değil yetişkinliğin zıttı olan bir kapılma hâlinin de yuvasıdır. Oradaki sembolik kuvvetlerin ne kadarının, ne ölçüde yetişkin habitusuna yansıdığı ise ciddi bir muammadır.

Bu nedenlerle çocukluğu, tarihselliğindeki birbirine zıt kırılmaları ve yetişkinlikten farklılaşan özerkliğiyle birlikte düşünmek ve ampirik çalışmaları bu yönde yoğunlaştırmak gerekmektedir. Bourdieu'nün sözleriyle sosyolojik araştırmaların merkezinde olması gereken çaba budur:

Alan nosyonu bir sosyal bilimin gerçek nesnesinin bire, yani "yaratıcı" olmadığını bize hatırlatır. Gerçi istatistik çözümleme için gerekli bilgi genelde bireylere ya da tekil kurumlara bağlı olduğundan, bir alan, ancak bireylerden yola çıkarak kurulabilir. Araştırma işlemlerinin merkezinde olması gereken alandır. Bu bireylerin "katıksız" yanılışmaları oldukları, varolmadıkları anlamına asla gelmez. Ama bilim, onları biyolojik bireyler, aktörler ya da özneler olarak değil eyleyiciler olarak kurar; bu eyleyiciler, alanda toplumsal olarak etkin ve hareketli olarak kurulurlar, çünkü orada etki yaratmak, etkili olmak için gerekli özelliklere sahiptirler. Tekilliklerini, özgünlüklerini, tikel dünya görüşlerinin ve alana bakışlarının kurulduğu konumlar olarak bakış açılarının ne olduğunu daha iyi anlamak için, dâhil oldukları alanın bilgisinden yola çıkılmalıdır (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 93).

Sonuç olarak Bourdieu sosyolojisinin önerdiği patika doğrultusunda çocukluğu yaş, cinsiyet, mahremiyet ve cezai ehliyet vb. parametreler ışığında değerlendirirken çocukluğun bizzat eyleyici olarak içerisinde bulunduğu alanlara kulak vermek gerektiği açıktır. Tarihsel arka planı hatırladığımızda, çocukluğu yaşa bağlı olarak tanımlayan evrensel düzenlemelerin yetersiz kaldığı, uluslararası işbirliklerine rağmen cezai ehliyet tartışmalarının, çocuk haklarının tatmin edici bir hüviyete bürünemediği görülmektedir. Bunun için çocukluğun alan içerisindeki konumlanmasını etkileyecek özgün sermaye birikimlerine ve çocukluğun yetişkinlerden farkı üzerine temellenen özerk alanların ampirik analizine yoğunlaşmak gerekmektedir. Bu türden araştırmalar, yetişkinlerin tasarımından uzaklara baktıkça çocukluğun özerkliğini anlamaya çalışacak ve bu sayede hemen her çağda değiştiği görülen çocukluğun sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği hakkında da araştırmacıların ufkunu açacaktır.

Between the Contrasts of Children's Bodies Innocence, Evil and Autonomy

Murat Arpacı
Ebubekir Düzcan

Introduction

Childhood has been interpreted oppositely in different centuries. The definition of childhood has changed with the centuries. Even this has not always been in a progressive line. Many studies have suggested the perception of childhood in antiquity –based on educational institutions in particular, albeit primitively– to be ahead of the Middle Ages.

Throughout history, children sometimes were considered to be born sinful and other times were glorified. Sometimes they were considered as a subject belonging to the adult world and other times accepted as an autonomous subject. Childhood sociology has also problematized children through dichotomies such as childhood being constructed or children being independent from the adult world. Therefore, children's bodies have been formulated over contrasts.

In order to analyze this contrast of children's bodies, which alternates between innocence and evil, carefully directing the sociological perspective to the world of children is clearly necessary. A hegemonic aspect within the framework of the adult perspective has difficulty making sense of children's daily world. Therefore, to think of children only in terms of their "incompleteness" means childhood is neglected.

@ Dr., Erzincan Binali Yıldırım University. muratarpaci06@gmail.com
Dr., Visiting Fellow, Utrecht University Institute for Cultural Inquiry , (ICON), e.duzcan@uu.nl

id <http://orcid.org/0000-0002-7892-5850>
<http://orcid.org/0000-0002-6222-1154>

© Scientific Studies Association
DOI: 10.12658/M0498
insan & toplum, 2021.
insanvetoplum.org

By attempting to understand the historical sociology of childhood, this study proposes reflecting on the autonomy of childhood from adulthood in Bourdieu's conceptualization to be a fertile pathway.

Therefore, this research's methodology discusses childhood through relational concepts that engage both the structural elements and subjective experiences of Bourdieu sociology after conveying how childhood has been theorized and problematized throughout history. With this method, our aim is to reveal that, instead of viewing children as an incomplete adult or a natural extension of their parents, our functional suggestion to consider children as an active agent using bodily practices in an autonomous area from adulthood with reference to Bourdieu's sociological perspective. This pathway means first accepting the socialization mechanism to be an imperfect mechanism.

In this way, childhood will be evaluated as an area on behalf of highlighting the combative, confrontational, and self-seeking positions that differ from adults more, attempting to understand this within the framework of the relationality of the area in question.

The Birth of Modern Childhood and Its Historical Sociology

The Western religious approaches that consider childhood / humanity "innately sinful" based on religious mythology and Adam's expulsion from heaven for eating the apple (i.e., original sin) have been effective for a long time. With the Renaissance, however, approaches that consider childhood as a tabula rasa, as John Locke has put forward, came to the forefront and the importance of pedagogy has been understood with the opinions claiming that the innocent child will guide himself/herself with his/her experiences.

Philippe Ariés' *Centuries of Childhood* (1962), written in 1960 and translated into English in 1962, tries to justify the Middle Ages as having no childhood category resembling what is found today. While basing this argument, Ariés is seen to take Medieval art as a reference source. This is because the Renaissance, remembering the primitive educational institutions of antiquity, was the source of inspiration for modernization. Thus, educational institutions had become the institutions that determine the space between childhood and adulthood. Modern schools have prolonged childhood by showing that one can only grow out of childhood (survive childhood) by acquiring the skill of reading.

However, prolonging childhood is not a painless process. For example, although children escaped from the dominance of the church in 18th century Europe, the strict order, discipline, hierarchy, and guard the church applied to students has penetrated deeply into the educational understanding in modern states and even into the understanding of the modern family. The reason for this was the insight that discipline should dominate the school/family, just like factories and the military. This understanding of discipline that has matured with nation states also highlights the function of the relationship established over children's body as an apparatus on which nation states can test their power.

Not only for the period when nation states emerged, but also for the entire history of civilization, children's bodies have been discussed as bodies where discourses and strategies are intensely operated. For example, Norbert Elias in his work *The Civilizing Process* (1939) conveys how bodily behaviors like spitting, table manners, dressing, speaking, and such transformed from the Middle Ages to modern states. The absence of privacy regarding children's bodies in the Middle Ages is the best example of this. The absence of a category on childhood in the Middle Ages has been evaluated through the absence of the concepts of privacy and shame, which are of particular concern to children's bodies today.

The fact that childhood has been subjected to different and even opposite interpretations throughout the ages provides important clues about the slipperiness of the potential and limits of children's bodies. Various dichotomies ranging from cursed to holiness, from innocence to evil, and from nature to culture also reveal the difficulty of limiting childhood. In fact, according to many researchers, this flexibility and potential of childhood that erodes boundaries is one of the main reasons why adults resort to childhood in cultural, literary, and artistic productions.

The Theory of Children's Bodies: From Violation to Dichotomies

While childhood sociology became an independent research field in the 1990s, a case study on the transition from innocence to malice accelerated this transformation in the literature. This murder, which took place in England in 1993, caused the limits of childhood to be re-debated around the world. James Bulger, 2 ½ years old, disappeared while in a shopping mall with his mother. Two children, both about 10 years old, took James Bulger out of the mall and tortured and killed him in a secluded place. According to childhood sociologist Chris Jenks, this event had many consequences. One of the most important is

the rejection of the idea of the innocence of childhood and the destruction of the understanding of childhood in traditional sociology (Jenks, 2005, p. 126).

Leena Alanen(1998, p. 55), a childhood sociologist, claimed that childhood should not be limited to the socialization created by concepts such as family and school. When considered over this new path, the common characteristics of new childhood sociology studies, many of which were published after the murder of James Bulger known as the Killer Children, are that childhood is not universal and that it is socially and culturally constructed.

The process of children being in the nationality of adults based on physical age has been theorized with the concept of socialization, and the most important areas of construction have emerged as school and family. When examining the historical adventure of childhood sociology, socialization had been a basic assumption of childhood sociology until the middle of the 20th century.

A Bourdieusian View: Childhood as Home and Agent of the Social Body

When Alison James (2001, p. 33) talked about her thoughts on the future of childhood studies, she proposed evaluating Bourdieu's habitus theory together with structuration theories, saying that "not only culture shapes children, children also help shape culture." Bourdieu sociology, as an attempt to integrate theoretical expansions in childhood studies, includes the dichotomies we have mentioned. It combines the structural encirclement towards childhood with the experiences of the child. It may also be able to address bodily practices.

Therefore, when we consider habitus, which is the main agenda of early childhood, together with the capital differentiated from adults, we have to accept that childhood has many areas such as school, family, streets, and parks. The childhood universe, according to Bourdieu, is primarily a universe based on pleasure (Bourdieu, 2017, p. 125). If we remember Jenks' (2005) concept of the Dionysian Child, we can comprehend that childhood has the potential to easily turn into maliciousness. Therefore, pleasure intervention also exists in the physical practices of childhood. Children tend to become inclined to take a share of this pie in proportion to their capital.

Bourdieu applied this to the conceptualization of an autonomous area, starting from the fact that the field of art cannot be fully surrounded by the powers (Bourdieu&

Wacquant, 2014, p. 95). In this respect, most childhood areas also display characteristics different and independent of the capital typologies that adults/parents demand.

As can be seen from the historical background, while a relatively more common living space had existed in the periods when childhood had yet to gain autonomy, childhood areas also diversified with modernity. For instance, this is why Bourdieu, who analyzed the struggles of the agents in their area and their relation with the power domain relationally, discusses schools, which area childhood area, not as a device but as an area, as Louis Althusser had suggested. According to Bourdieu, "There are very few institutions as sheltered for questioning as the education system" (Bourdieu&Passeron, 2015, p. 258); however, this exemption does not change the fact that the school area is not only the mechanisms by which children are structured to the extent of their capital and habitus or that children are also present in these areas as an agent. This fact lies behind the failure of the school's promise to eliminate class discrimination.

First and foremost, the world of childhood is not an area based on material capital as the adult world has largely normalized. Children do not properly have a grasp of their families' financial capital. Even when they benefit from it, this is not a power they are very aware of. On the other hand, childhood invests in and tends toward the more symbolic forces that it can access more easily than material capital. The consequences of this can be seen very easily in the cruelty of children towards each other.

Conclusion

Although children are in contact with their parents' areas, they spend a considerable part of their time in childhood areas. The capitals in this area -as we may recall from the new childhood sociology- are not natural reflections of parents' capital. They can create their own capital. Children's games are one of the most important indicators of their autonomy and the *doxa* (normative) nature of childhood. Childhood features such as closeness to the outside, the rules that vary according to different geographies, and the different language remind one of the *illusio* that Bourdieu saw as a motivation in this area. Bourdieu stated that agents, struggling in the area, act according to their interests. However, once he saw that, he could not get rid of this concept from an economic perspective even though he did not intend it at all and avoided it, he turned it into the concept of *illusio*. *Illusio* is the opposite of apathy: "Devoting oneself, getting into the game, and getting caught up in the

game” (Bourdieu-Wacquant, 2014, p.105). This motivation needs to be considered as a state of “tendency” that starts right from childhood.

For these reasons, childhood needs to be considered together with its incompatible disruptions in its historicity and autonomy that differ from adulthood and empirical studies need to concentrate in this direction. In Bourdieu’s words, the notion that should be at the center of sociological research is the analysis of field concepts in all aspects. As such, focusing on the original capital accumulations that will affect the positioning of childhood in the area and empirical analysis of autonomous areas based on the difference of childhood from adults are necessary. This type of research will seek to understand childhood autonomy as it moves away from adult design. By this means, it will open up the horizons of researchers by encouraging thinking about where the beginning and ending borders of childhood are, which seem to change in almost every period.

Kaynakça

- Agamben, G. (2010). *Çocukluk ve tarih*. B. Parlak (Çev.). İstanbul: Kanat Yayınları.
- Alanen, L. (1988). Rethinking childhood. *Acta Sociologica*, 31(1), 53-67.
- Ariés, P. (1962). *Centuries of childhood: A social history of family life*. R. Baldick (Çev.). New York: Vintage Books.
- Arpacı, M. (2020). Pierre Bourdieu’nün sosyolojisinde beden, cinsiyet ve cinsellik. *İmgelem Dergisi*, 4(6), 245-263.
- Atay, T. (2007). Popüler kültürden kitle kültürüne çocukluğun dönüşümleri. N. Ahioglu ve N. Güney (Der.). *Popüler kültür ve çocuk içinde*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Atay, O. (2005). *Günlük*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Badinter, E. (1992). *Annelik sevgisi: 17. yüzyıldan günümüze bir duygunun tarihi*. K. Çelik (Çev.). İstanbul: Afa Yayınları.
- Bourdieu, P. (1995). *Pratik nedenler*. H. Tufan (Çev.). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Bourdieu, P. ve Wacquant, L. (2014). *Düşünümsel bir antropoloji için cevaplar*. N. Ökten (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. ve Passeron, J.C. (2015). *Yeniden üretim: Eğitim sistemine ilişkin bir teorinin ilkeleri*. A. Sümer, L. Ünsaldı ve Ö. Akkaya (Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (2017). *Ayırım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*. D. F. Şannan ve A. G. Berkkurt (Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Bruckner, P. (2006). *Masumiyetin ayartıcılığı*. H. Tuncer (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bumin, K. (1983). *Batı’da devlet ve çocuk*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Corsaro, W. (1997). *The sociology of childhood*. USA: PineForge.
- Castenada, C. (2002). *Figurations: Child, bodies world*. Durham and London: Duke University Press.
- Çinpolat, S. (2017). *Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam’da çocuk algısı*. İstanbul: Araştırma Yayınları.
- Denzin, N. (1977). *Childhood socialisation*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Elias, N. (2017). *Uygurluk süreci* (1. Cilt). E. Ateşman (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Erasmus, D. (2017). *Çocuklar için adabı muaşeret*. B.Güven (Çev.). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Easton, D. ve Hess, R.D. (1962). The child's political world. *Midwest Journal of Political Science*, 6(3), 229-246.
- Eğribel, E. (2019). Çocukluk sosyolojisi için evrensel giriş. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4(7), 41-59.
- Firestone, S. (1993). *Cinselliğin diyalektiği*. Y. Salman (Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Foucault, M. (2012). *İktidarın gözü*. I. Ergüden (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin tarihi*. H.U. Tanrıöver (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Goffman, E. (2014). *Günlük yaşamda benliğin sunumu*. B. Cezar (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürdal, A.D. (2013). Sosyolojinin ihmal edilen kategorisi çocuklar üzerinden çocukluk sosyolojisine ve sosyolojiye bakmak. *İş Güç Endüstri İlişkileri Dergisi*, 15(4), 1-26.
- Gürbilek, N. (2012). *Kötü çocuk Türk*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Hammersley, M. (2019). Çocukluk çalışmaları: Sürdürülebilir bir paradigma mı? *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4(7), 61-80.
- Hardman, C. (1978). Can there be an anthropology of children? *Journal of the Anthropological Society of Oxford*, 4(1), 85-99.
- Heywood, C. (2003). *Baba bana top at: Batı'da çocukluğun tarihi*. E. Hoşsucu (Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Hökekleli, H. (1993). "Çocuk". *TDV İslam Ansiklopedisi*, 8, 361-363.
- Illich, I. (2006). *Okulsuz toplum*. C. Öner (Çev.). İstanbul: Oda Yayınları.
- James, A., Jenks, C. ve Prout, A. (1998). *Theorizing childhood*. Cambridge: Polity Press.
- James, A. ve Prout, A. (1997). *Constructing and reconstructing childhood*. London: Routledge.
- James, A. (2001). Yeni çocukluk sosyolojisinde sorunlar, yaklaşımlar ve pratikler. E.G. Kapçı (Çev.). B. Onur (Der.). *Dünyada ve Türkiye'de değişen çocukluk* içinde (ss. 27-36). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Jenks, C. (1996). *Childhood. key ideas*. (first edition). London: Routledge.
- Jenks, C. (2005). *Childhood, key ideas*. (second edition) London: Routledge.
- Klocker N. (2007). An example of thin agency: Child domestic workers in Tanzania. R. Panelli, S. Punch ve E. Robson (Ed.). *Global perspectives on rural childhood and youth: Young rural lives* içinde (ss. 81-148). London: Routledge.
- Leonard, M. (2019). Çocuklar, çocukluk ve sosyal sermaye: Bağlantıların incelenmesi. A. Akın (Çev.). *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4(7), 105-124.
- Mayall, B. (1996). *Children, health and the social order*. Buckingham: Open University Press.
- Mayall, B. (2018). *Çocukluk sosyolojisi tarihi*, T. Fırıncı Orman (Çev.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Mayall, B., Alanen, L. ve Brooker, L. (2015). *Childhood with Bourdieu*. London: Palgra ve Macmillan.
- Neiman, S. (2017). *Niçin büyüyelim? Çocuksu bir çağ için altüst edici düşünceler*. N. Tokdoğan (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nietzsche, F. ([1886] 2010). *Tregadyanın doğuşu*. M. Tüzel (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Özarslan, A.D. (2016). *Çocuk ve çocukluk sosyolojisi*. İstanbul: Resse Yayınları.
- Öztan, G.G. (2013). *Türkiye'de çocukluğun politik inşası*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu*. K. İnal (Çev.). Ankara: İmge Yayınları.
- Qvortrup, J. (1993). Societal position of childhood: the international project childhood as a social phenomenon. *Childhood*, 1(2), 119-124.

- Pifer, E. (2000). *Demon or doll: Images of the child in contemporary writing and culture*. USA: The University Press.
- Robson, E., Bell, S. ve Klocker, N. (2007). Conceptualizing agency in the lives and actions of rural young people. R. Panelli, S. Punch ve E. Robson (Ed.). *Global perspectives on rural childhood and youth: Young rural lives* içinde (ss. 135-148). London, England: Routledge.
- Rousseau, J.J. (2009). *Emile ya da eğitim üzerine*. İ. Yerguz (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Stearns, P.N. (2018). *Çocukluğun tarihi*. H. Dikmen ve B. Uçar (Çev.). İstanbul: Dedalus Yayınları.
- Swartz, D.(2011).*Kültür ve iktidar: Pierre Bourdieu'nün sosyolojisi*. E. Gen (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), 71-88.